

Oldeholtpade in transitie: Stakeholders en het sociaal profiel van bewoners

Rapportage bevindingen en aanbevelingen voor een participatieaanpak

Colofon

Entrance Centre of Expertise Energy
Lectoraat Communication, Behaviour & the Sustainable Society
Nijenborgh 6
9747 AG GRONINGEN

Dr. Sarah Elbert
Dennis Terpstra,
Marc Groote, MSc,
Danny Wildeman, BSc
Dr. Carina Wiekens

Mei 2024

Alles uit dit rapport mag worden gebruikt zonder toestemming van de auteur, onder de voorwaarde dat u de bron correct aangeeft: Elbert, S.P., Terpstra, D., Groote, M., Wildeman, D., & Wiekens, C. J. (2024). Oldeholtspade in transitie: Stakeholders en het sociaal profiel van bewoners. Andere voorwaarden zijn dat u dit rapport niet voor commerciële doeleinden gebruikt en dat u uw werk op basis van dit rapport onder dezelfde licentie (CC BY-NC-SA 4.0) verspreidt.

Beeld: Dennis Terpstra, eigen foto

Oldeholtpade in transitie: Stakeholders en het sociaal profiel van bewoners

18 juni 2024

Management samenvatting

In de wijkgerichte energietransitie dienen verschillende stakeholdersgroepen tot gezamenlijke beslissingen te komen over de te nemen maatregelen. Dat brengt verschillende uitdagingen met zich mee. In het dorp Oldeholtpade (gemeente Weststellingwerf, Friesland) wil de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' graag samen met dorpsgenoten de energietransitie versnellen. De werkgroep doet diverse acties ter verduurzaming van bestaande woningen en heeft hierbij onder andere de vraag hoe meer bewoners van het dorp te kunnen betrekken.

In het multidisciplinaire project 'Energie in de wijk: Regiodeal Zuidoost-Friesland' wordt samen geleerd omtrent het vormgeven van de energietransitie op lokaal niveau. Tools vanuit verschillende domeinen (technisch-economisch, sociaal-maatschappelijk en juridisch) worden beschikbaar gemaakt voor gemeenten om op een passende, effectieve wijze bewonersinitiatieven te kunnen ondersteunen. Een tool vanuit sociaal-maatschappelijk oogpunt betreft de 'social fingerprint' aanpak, bestaande uit een stakeholdersanalyse en een sociaal dorpsprofiel waarmee de sterke punten en aandachtspunten van een gebied worden geïdentificeerd. Met meer kennis over de stakeholders kan een aanpak ontwikkeld worden die aansluit bij de sociale structuren die er zijn, alsmede rekening houdt met de behoeften en zorgen die de stakeholders hebben, de kansen die zij zien en de randvoorwaarden die ze aan een aanpak stellen. Daarbij is het van belang om te weten welke sociale factoren een gebied typeren en hoe die vertaald kunnen worden naar een passende participatieaanpak. Het is daarnaast van meerwaarde om vergelijkingen te kunnen maken tussen gebieden en daarmee tot een duidelijkere profilering te kunnen komen. Deze duidelijkheid leidt ertoe dat gemeenten of andere partijen (energiecoöperaties, woningcorporaties, buurtwerkers, etc.) zelf met de tool aan de slag kunnen, een profiel kunnen opstellen en aan de hand van referentiedata de resultaten kunnen interpreteren. Hier zullen we de komende tijd vanuit het lectoraat Communication, Behaviour & the Sustainable Society (CBSS, Hanzehogeschool Groningen) verder mee experimenteren.

Oldeholtpade is de negende casus waarin sociale factoren op deze gestructureerde wijze zijn onderzocht. Het gaat hierbij om het in kaart brengen van individuele factoren (waaronder aspecten als kennis en verantwoordelijkheid voor de energietransitie), sociaal-culturele en historische context factoren (bijvoorbeeld institutioneel vertrouwen), factoren die sociale invloed binnen een buurt in kaart brengen (contacten in het dorp, onderlinge uitwisseling van gunsten en onderling vertrouwen), en participatie factoren (in hoeverre willen mensen meehelpen bij het verduurzamen van het dorp). Ook zullen verschillen tussen groepen worden geanalyseerd, gebaseerd op demografische kenmerken zoals leeftijd en type woning (huurwoningen vs. koopwoningen). Voor informatie met betrekking tot de onderbouwing van de keuze voor bepaalde theoretische factoren en de constructen, zie daarvoor onze wetenschappelijke publicaties op dit gebied.¹

Dit onderzoek is een eerste stap, en daarmee ook een verkenning, van de partijen die betrokken (kunnen) zijn bij de verduurzaming van het dorp, de sociale factoren die Oldeholtpade typeren en hoe die vertaald kunnen worden naar een passende dorpsaanpak. Er wordt geadviseerd welke vervolgstappen de gemeente kan zetten richting een participatieaanpak, in samenwerking met de werkgroep en andere relevante partijen.

Samenvatting van de resultaten

Uit de stakeholdersanalyse blijkt dat meerdere partijen een rol (kunnen) spelen bij het (verder) verduurzamen van het dorp en dat er veel onderlinge relaties bestaan tussen de partijen. Het netwerk biedt dus perspectief voor samenwerking. Lokale verenigingen en de bewoners uit het dorp staan in nauw contact met elkaar, terwijl de

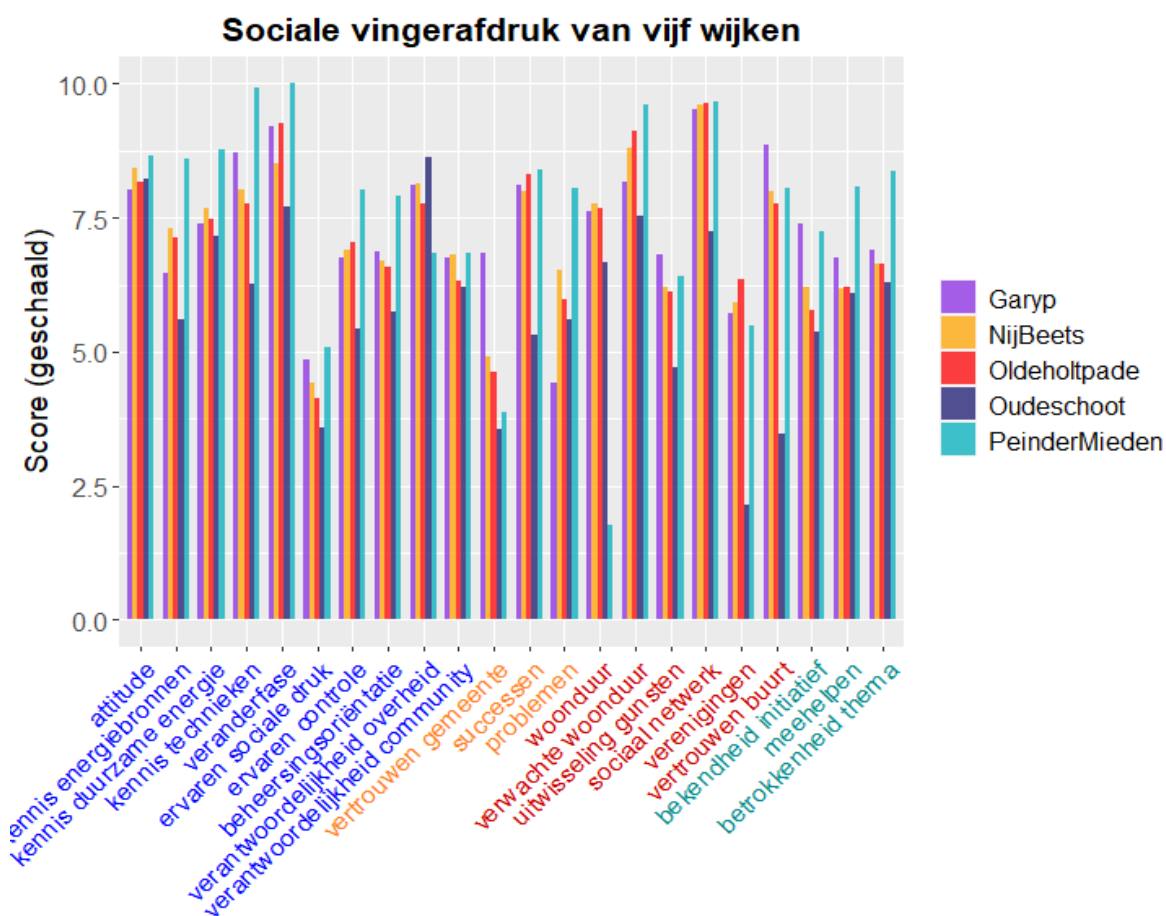
¹ Bouw, K., Wiekens, C. J., Elbert, S.P. & Faaij, A.P.C., (2022). How to plan for success? An exploration of social context factors in neighbourhood energy planning. *Energy Research & Social Science*, 92, 102761.

Bouw, K., Wiekens, C., & Faaij (2022). Social fingerprints: Social characterisation of neighbourhoods as design frame for sustainable communities. *Eceee Summer Study Proceedings*, Hyères, France, 6-10 juni 2022

gemeente verder weg staat van de lokale bewoners. De werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' en de gemeente Weststellingwerf spelen een centrale rol in het verder brengen van de verduurzaming van het dorp Oldeholtgade. De gemeente is momenteel de nadere invulling van deze rol aan het verkennen en geeft aan dat dit mede afhankelijk is van de behoeften en wensen vanuit de lokale gemeenschap. Vanuit verschillende stakeholders, waaronder de werkgroep, wordt benoemd dat de gemeente een actieve(re) rol mag innemen, waarbij er behoefte is aan vaste contactpersonen, duidelijke, transparante communicatie en een visie.

De onderlinge contacten zijn voornamelijk aangemerkt als positief en er bestaan veel mogelijkheden om samenwerking op te zoeken met lokale partijen als de woningcorporaties, de kerk en verenigingen). De verantwoordelijkheid voor het verduurzamen van het dorp kan daarmee breder worden gedragen dan nu het geval is. Ook kan Plaatselijk Belang mogelijk een rol spelen bij het betrekken van de verenigingen in het dorp, waarbij het steeds belangrijk is om de vrijwillige inzet in het dorp te coördineren. Ook moet er rekening worden gehouden met de diversiteit onder bewoners en verschillende perspectieven op duurzaamheid. Er zouden dus meerdere strategieën kunnen worden ontwikkeld om diverse doelgroepen, zoals jongeren, ouderen, huurders en mensen met een lager besteedbaar inkomen, bij de plannen te betrekken. Hierbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan het koppelen van het thema duurzaamheid aan andere thema's (zoals leefbaarheid) die aansluiten bij de interesses van de diverse doelgroepen. Al met al wordt de potentie van het netwerk nog niet volledig benut. Meerdere partijen geven aan mee te willen doen of denken, of een bijdrage te willen leveren. Het is aan te bevelen om contact op te nemen met deze partijen en te verkennen hoe er eventueel kan worden samengewerkt.

In totaal hebben 184 inwoners van Oldeholtgade de vragenlijst ingevuld waarin de sociale factoren centraal stonden. De steekproef is grotendeels representatief voor de rest van het dorp wat betreft geslacht, leeftijd, opleidingsniveau, inkomen culturele achtergrond en type woning (huur vs. koop). Op basis van het sociale dorpsprofiel (zie figuur 1) is het volgende beeld ontstaan:

Figuur 1. Het sociaal dorpsprofiel van Oldeholtgade (in vergelijking met vier referentie casussen).

Ten eerste wordt er, in vergelijking met andere dorpen, gemiddeld tot relatief hoog op de individuele factoren gescoord. Zo is er een positieve attitude ten opzichte van het onderwerp duurzaamheid en relatief voldoende kennis over duurzame energie aanwezig in het dorp. Ook heeft een grote groep al maatregelen genomen. Men ervaart gemiddeld gezien controle (waargenomen gedragscontrole) en men heeft het idee dat individuele acties iets zinvols bijdragen aan het geheel. Op verantwoordelijkheid (zowel voor de overheid als voor zichzelf en dorpsbewoners) wordt ten opzichte van de andere casussen relatief laag gescoord, waarbij de (lokale) overheid als meest verantwoordelijk voor de verduurzamingsopgave wordt gezien. Ook is de sociale norm relatief laag, waarbij men wel denkt dat andere dorpsgenoten verduurzaming belangrijk vinden, maar weinig sociale druk ervaren. Ook wordt er weinig over verduurzamen onderling gesproken. In de toelichtingen die bij vragen gegeven kon worden, wordt vaak benoemd dat mensen graag zelf aan de slag gaan. Hierin komt de zelfredzaamheid van bewoners en een gevoel van vertrouwen in eigen kunnen terug. We zien hierbij vaak de voorwaarde dat de gemeente of werkgroep eerst met duidelijke plannen en een visie moeten komen, want dan kan men pas goede (toekomstbestendige) beslissingen nemen. Er zijn ten slotte relevante verschillen geconstateerd tussen de groepen op de individuele factoren, waarmee rekening gehouden dient te worden in een participatieaanpak. Zo zijn er bijvoorbeeld groepen bewoners (oudere mensen, huurders en bewoners met een beneden modaal inkomen) die minder controle ervaren en daarmee minder het idee hebben dat zij in staat zijn om actie te ondernemen.

Ten tweede zien we op basis van het sociale dorpsprofiel dat de factoren die met sociale invloed (de rode factoren op de horizontale as in figuur 1) te maken hebben, een positief beeld schetsen. Er is sociale cohesie in Oldeholtgade: bewoners zijn verbonden met het dorp en waarderen het wonen in Oldeholtgade met een 8.3. Bewoners hebben een groot sociaal netwerk en veel mensen zijn actief bij een vereniging in het dorp. Daarentegen zijn er gemiddelde scores gevonden op onderling vertrouwen en onderlinge uitwisseling. Dit betekent dat er over het algemeen vertrouwen is in elkaar, maar dat er tegelijkertijd niet uitgesproken veel contact met elkaar is waarbij er ook over persoonlijke zaken wordt gesproken. Dit is een beeld dat nog in hogere mate voor huurders en huishoudens met een beneden modaal inkomen bleek te gelden.

Uit toelichtingen op verscheidene vragen blijkt een gevoel van saamhorigheid ('mienskip') aanwezig te zijn onder de respondenten. Mensen refereren hier bijvoorbeeld aan als ze uitleggen waarom ze er vertrouwen in hebben dat ze gezamenlijk dingen voor elkaar kunnen krijgen, waarbij ook wordt genoemd dat er veel verenigingen en werkgroepen aanwezig zijn met veel kennis en kunde. Tegelijkertijd is men gesteld op autonomie en zijn mensen zelfredzaam, wat ook terug te zien is in de mate waarin mensen zelf al actie hebben ondernomen om te verduurzamen.

Ten derde zijn de sociaal-culturele en historische context factoren in beeld gebracht. Het vertrouwen in de gemeente om problemen op te lossen is relatief laag, terwijl respondenten wel de verantwoordelijkheid voor de verduurzaming bij de gemeente neerleggen. Ook uit de stakeholdersanalyse bleek een duidelijke vraag aan de gemeente om een actieve(re) rol aan te nemen als het gaat om het verduurzamen van het dorp. Zowel successen als problemen kunnen door relatief veel respondenten worden benoemd (83% en 60%, respectievelijk). De genoemde problematiek is divers: Het kan zinvol zijn om bij een participatietraject aandacht te besteden aan de door bewoners genoemde punten en rekening te houden met de zorgen en prioriteiten van de bewoners in het bepalen van de volgorde waarin thema's opgepakt worden.

Ten slotte laten de participatie factoren zien dat mensen relatief onbekend zijn met de werkgroep. Dit geldt vooral onder huurders en bewoners met een beneden gemiddeld inkomen. Persoonlijke betrokkenheid bij het thema is gemiddeld te noemen, waarbij wederom de groep met een beneden modaal inkomen lager scoort vergeleken met de andere inkomensgroepen. Het is belangrijk om hier in de participatieaanpak rekening mee te houden. Verder zijn er relatief grote groepen die aangeven niet of misschien mee te willen helpen bij het verduurzamen van Oldeholtgade. Ongeveer één op de vijf respondenten geeft aan wel mee te willen helpen, wat een mooi begin kan vormen om langzamerhand meer gedaan te krijgen en, mede daardoor, meer draagvlak te creëren. Saamhorigheid en toekomstgerichtheid lijken belangrijke aanknopingspunten voor meehelpen te zijn. Concluderend kan gesteld worden dat er in het dorp een goede basis is om bewoners mee te krijgen met het verduurzamen van hun dorp, maar dat er tevens een groep bewoners is die nog twijfelt of (nog) niet mee wil helpen.

Aanbevelingen voor de participatieaanpak

Aanbeveling 1: Invullen van visie. Maak de thema's energietransitie en duurzaamheid meer bespreekbaar en deel ideeën hierover.

Een positieve attitude is een belangrijk uitgangspunt om met mensen verder in gesprek te kunnen gaan. Uit de stakeholdersanalyse en het sociaal profiel bleek dat gemaakte plannen en de visie op de thema's energietransitie en duurzaamheid, belangrijke voorwaarden zijn voor bewoners om mee te helpen. Het invullen en (blijven) uitdragen van een duidelijke visie over de thema's (bijvoorbeeld vanuit de werkgroep in samenwerking met de gemeente), zal hierbij versterkend werken in communicatie richting bewoners. Ook verdient het aanbeveling om vanuit de resultaten van dit onderzoek met bewoners over deze thema's in gesprek te gaan, onder andere om bewustwording te vergroten. Het is essentieel om bewoners vroegtijdig te informeren en de kans te geven om mee te denken, zodat de voorgenomen aanpak breder gedragen wordt. Uit de stakeholdersanalyse is gebleken dat het belangrijk is om ervoor te zorgen dat duurzaamheid op een open en respectvolle manier met elkaar wordt besproken, en om rekening te houden met verschillen tussen groepen.

Aanbeveling 2: Werk samen met lokale partijen

Vanuit alle stakeholders is er de overtuiging dat het belangrijk is om lokaal samen te werken op thema's als energie en duurzaamheid, zodat de verantwoordelijkheid niet alleen bij de werkgroep ligt. Een eerstvolgende stap zou daarom zijn om lokale partijen te betrekken, bijvoorbeeld door het thema duurzaamheid te koppelen aan andere belangrijke thema's die in het dorp spelen (bijvoorbeeld leefbaarheid), en hierbij relevante partijen aan te laten haken, zoals Plaatselijk Belang, actieve verenigingen en de school. Lokale partijen, zoals verenigingen en ondernemers (De Rustende Jager en de pluktuin als concrete voorbeelden) kunnen daarnaast als ambassadeur van de werkgroep fungeren en een inspiratiebron zijn voor mede-ondernemers en bewoners om zelf stappen te ondernemen om te verduurzamen. De verenigingen hebben een groot bereik en zij staan ervoor open om bijvoorbeeld informatie te verspreiden over het thema. Het intensiever samenwerken met verenigingen kan zo een uitgangspunt zijn voor de participatieaanpak om bewoners (via hun grote sociale netwerk) grootschaliger te betrekken. Andere concrete voorbeelden vanuit dit onderzoek zijn het verkennen van samenwerking met de kerk en woningcorporaties, vooral op het vlak van het betrekken van ouderen en huurders. Hierbij is het belangrijk om vooraf gezamenlijke doelen te bespreken, duidelijkheid te bieden waar mogelijk en transparant te zijn over waar nog geen duidelijkheid over is. Door het bespreekbaar maken van het onderwerp duurzaamheid in het dorp en dit te verspreiden via bijvoorbeeld verenigingen en het grote sociaal netwerk dat mensen gemiddeld hebben, zou de subjectieve norm tevens kunnen worden versterkt, waardoor de thema's duurzaamheid in en verduurzaming van het dorp onderdeel van de identiteit van het dorp kunnen worden.

Aanbeveling 3: Werk samen met bewoners die aangeven (misschien) te willen meehelpen

Uit de eerste aanbeveling om de thema's energietransitie en duurzaamheid (en de bijbehorende werkgroep) onder de aandacht te brengen, vloeit de volgende stap voort waarin samenwerking met bewoners wordt opgezet. Uit de resultaten blijkt dat een aanzienlijk deel van de respondenten (37%) nog twijfelt om mee te helpen aan de verduurzaming van het dorp en dat 24% dit wel zou willen. Dit biedt aanknopingspunten om mensen te betrekken bij de plannen. Mensen die aangeven betrokken te willen worden kunnen uitgenodigd worden om met elkaar in gesprek te gaan. Hierbij kan een appèl worden gedaan op toekomstgerichtheid en saamhorigheid, aangezien dit belangrijke overwegingen zijn van mensen die aangegeven hebben te willen helpen verduurzamen. Voor de groep die nog twijfelt, geldt dat zij denken meer kennis nodig te hebben en aangeven dat er meer duidelijkheid of zelfs een concreet plan of voorstel gewenst is. Ook lijkt er onder de inwoners van Oldeholtgade sprake te zijn van een individuele insteek en wordt er in de toelichtingen in de vragenlijst verwezen naar het belang van eigen initiatief en autonomie. Daarnaast zijn er relatief veel misschien-zeggars die aangeven dat er meer duidelijkheid moet zijn en dat er een concreet plan of voorstel gemaakt moet worden. Men heeft behoefte aan concreet handelingsperspectief, aan houvast en initiatieven waar men bij aan kan schuiven. Mede om aan deze behoefte te voldoen, is het belangrijk om een duidelijke (dorpsbrede) visie te ontwikkelen voor de toekomst van Oldeholtgade, waarin mogelijkheden voor een collectieve aanpak een plek kunnen krijgen. Concrete ideeën en onderwerpen kunnen zo richting geven voor mensen en verduidelijken waar zij bij kunnen aanhaken, aangezien mensen vaak aangeven mee te willen helpen als dit binnen hun mogelijkheden ligt en aansluit bij hun kennis en kunde.

Aanbeveling 4: Besteed aandacht aan het vertrouwen in de gemeente

Het is voor het verduurzamen van het dorp belangrijk dat het vertrouwen in de gemeente toeneemt, aangezien dit de aangewezen partij is om de regie te voeren. Ook verwachten en wensen lokale stakeholders (waaronder de werkgroep) een proactieve rol van de gemeente bij het (verder) verduurzamen van het dorp. Uit de interviews blijkt dat er bijvoorbeeld behoefte is aan vaste contactpersonen omtrent verschillende vraagstukken. De gemeente zelf benoemt dat ze hierin zoekende zijn en de afgelopen tijd is hier intern aan gewerkt en wordt er meer afgestemd met de behoefte van de lokale gemeenschap in Oldeholtgade. Door aanwezig te zijn (bijvoorbeeld op evenementen georganiseerd door de werkgroep), een oplossingsgerichte aanpak te hanteren (bijvoorbeeld door aan te sluiten bij de genoemde problemen van bewoners) en door te zorgen voor een vast gemeentelijk aanspreekpunt voor bewoners als het gaat over deze thema's, kan het vertrouwen in de gemeente mogelijk vergroot worden. Duidelijke communicatie over bijvoorbeeld doelen en afspraken op langere en korte termijn is hierbij essentieel. Zo zal er de komende jaren verder worden geëxploreerd hoe de rol van de gemeente er uit kan komen te zien.

Aanbeveling 5: Houd oog voor de diversiteit in het dorp

Bij het analyseren van de sociale factoren zijn er relevante verschillen gevonden tussen groepen bewoners. Huurders en mensen met een beneden modaal inkomen hebben bijvoorbeeld minder waargenomen controle, zijn minder geneigd om de komende jaren maatregelen te nemen om hun huis te verduurzamen en kennen de werkgroep minder goed. Deze groepen staan dus op een andere manier in de (lokale) energietransitie, zowel op individueel niveau, als op het sociale niveau (bv. als het gaat om de sociale dynamieken in het dorp). Zij zullen op een andere manier bij het onderwerp betrokken moeten worden, bijvoorbeeld door het bieden van laagdrempelige informatie en handelingsperspectief door aan te geven wat deze groepen wél kunnen doen om energie (en dus geld) te besparen. Dit kan in samenwerking worden gedaan met bijvoorbeeld de kerk, woningcorporaties of andere partijen waar deze groepen in contact mee staan. De school zou een rol kunnen spelen in het betrekken van de jongere generaties. Het erkennen en respecteren van diversiteit onder de bewoners en hun verschillende perspectieven op duurzaamheid, vereist een maatwerk benadering. Ook hierbij is een duidelijke visie en communicatie die aansluit bij het referentiekader van de doelgroepen essentieel.

Algemene conclusie

Concluderend kan worden gezegd dat er in Oldeholtgade positieve aanknopingspunten zijn voor een participatieaanpak. De contacten tussen lokale partijen bieden potentie voor samenwerking op de thema's energie en duurzaamheid, waardoor de bekendheid van de werkgroep toe zou kunnen nemen onder de inwoners van Oldeholtgade. Zowel het sociaal netwerk als het rijke verenigingsleven kunnen aangewend worden voor een participatietraject, waarbij de saamhorigheid vergroot kan worden door het gezamenlijk opzetten van activiteiten of collectieve energiemaatregelen. Door in de communicatie de toekomstgerichtheid te benadrukken, waarbij oog is voor autonomie en zelfredzaamheid van bewoners, kan een grotere groep bewoners betrokken worden bij de plannen. Hoewel de indicatoren op zowel individueel als sociaal niveau positief genoemd kunnen worden, vertaalt dit zich nog niet direct door in bereidheid om mee te willen helpen of bekendheid met de werkgroep. Voor verschillende factoren geldt dat er relevante verschillen tussen groepen te vinden zijn, gebaseerd op type woning (huur / koop), leeftijd of inkomen, waarmee rekening moet worden gehouden bij een participatieaanpak. Er is behoefte aan enige sturing en een visie en plan vanuit de gemeente. Dit kan, vanwege een nog niet optimaal vertrouwen, het beste in samenwerking met de werkgroep vormgegeven worden. Succesvolle samenwerking kan het vertrouwen in de gemeente vergroten. Het advies is om mensen vroegtijdig te informeren, op een laagdrempelige manier en bewoners de ruimte te geven om vrij te kunnen denken en spreken over de onderwerpen energietransitie en duurzaamheid, waarbij aangesloten wordt bij de kenmerken van de verschillende groepen die in het dorp onderscheiden kunnen worden. Om dit succesvol op te pakken, is samenwerking met verschillende stakeholders als de woningcorporatie, verenigingen, kerk en school belangrijk. Op deze plekken komen diverse groepen samen en de bekendheid van deze stakeholders met diverse groepen kan er niet alleen voor zorgen dat de groepen gemakkelijk bereikt worden, maar ook dat er in de communicatie aangesloten wordt bij de kennis en interesses van de groepen.

Inhoudsopgave

Management samenvatting.....	4
Samenvatting van de resultaten	4
Aanbevelingen voor de participatieaanpak	7
Voorwoord.....	10
1. Introductie.....	11
1.1. Over Oldeholtgade	12
1.2. Doel en beoogd resultaat	12
1.3. Methode	13
1.4. Leeswijzer	14
2. Stakeholdersonderzoek.....	15
3. Sociaal dorpsprofiel.....	24
3.1. Beschrijving van de steekproef	24
3.1.1. Demografische factoren	24
3.1.2. Individuele factoren: Kennis over het onderwerp	26
3.1.3. Individuele factoren: Attitude.....	27
3.1.4. Individuele factoren: Verantwoordelijkheid	27
3.1.5. Individuele factoren: Invloed (locus of control en waargenomen controle).....	28
3.1.6. Individuele factoren: Subjectieve norm	29
3.1.7. Individuele factoren: Veranderfase	29
3.1.8. Sociale invloed: Verbondenheid.....	29
3.1.9. Sociale invloed: Sociaal netwerk.....	31
3.1.10. Sociale invloed: Onderlinge uitwisseling	31
3.1.11. Sociale invloed: Lidmaatschap bij verenigingen.....	32
3.1.12. Sociale invloed: Onderling vertrouwen	32
3.1.13. Sociaal-culturele en historische context: Institutioneel vertrouwen	32
3.1.14. Sociaal-culturele en historische context: Eerdere successen en problemen.....	33
3.1.15. Participatie: Bekendheid 'Energietransitie en Duurzaamheid' Oldeholtgade.....	34
3.1.16. Participatie: Persoonlijke betrokkenheid en bereidheid om mee te helpen	34
3.2. Verschillen tussen groepen	36
4. Conclusies en aanbevelingen	38
4.1. Algemene conclusies	38
4.2. Aanbevelingen voor de participatieaanpak.....	41
5. Bijlagen	45
5.1. Het gebruikte interviewschema (stakeholdersanalyse, hoofdstuk 2).	45
5.2. Het sociaal profiel van de vijf casussen in Regiodeal Zuidoost-Friesland (sociaal profiel, hoofdstuk 3).	48

Voorwoord

Dit onderzoek is onderdeel van 'Energie in de wijk: Regiodeal Zuidoost-Friesland'. Hierbij hebben vijf gemeenten de handen ineen geslagen om samen te werken aan en te leren over het begeleiden van de energietransitie op lokaal niveau. Er wordt in dit multidisciplinaire project toegewerkt naar een toolbox en beslisboom voor gemeenten waarmee zij op een passende, effectieve wijze bewonersinitiatieven kunnen ondersteunen. Zo worden er onder andere inzichten opgedaan over de technisch-economische haalbaarheid en de juridische kaders. In dit rapport staat het sociaal-maatschappelijke onderzoek centraal, waarin een stakeholdersanalyse wordt uitgevoerd en een sociaal profiel van het dorp wordt opgesteld, gezamenlijk ook wel 'social fingerprint' genoemd.

Dit onderzoek is in de periode mei – december 2023 uitgevoerd door onderzoekers van het lectoraat 'Communication, Behaviour & the Sustainable Society' (CBSS) van de Hanzehogeschool Groningen. Vanuit het lectoraat wordt onder andere gewerkt aan gedragsverandering ten behoeve van de energietransitie. Onder invloed van recent overheidsbeleid is er de afgelopen jaren meer aandacht gekomen voor de wijkgerichte energietransitie. Of het nu gaat om het grootschalig aanpakken van isolatie, of over het aardgasvrij maken van woningen, het uitgangspunt is vaak om dit collectief binnen een complex, dorp of wijk op te zetten.

10

Met een benadering die niet meer gericht is op bepaalde groepen, bijvoorbeeld woningeigenaren, maar op een geografisch gebied, hebben we te maken met diverse typen bewoners waarvan verwacht wordt dat ze gezamenlijk participeren in een project. Sociaal gezien kan dit een grote uitdaging zijn, omdat elke groep zijn eigen voorkeuren, wensen en behoeften heeft. Een eerste stap naar een aanpak voor de wijkgerichte energietransitie is daarom om goed zicht te krijgen op deze verschillende groepen en op de interactie tussen de bewoners.

De gemeente Weststellingwerf, waar Oldeholtgade onder valt, heeft als doel om in 2050 geheel energieneutraal te zijn. Uit een enquête onder dorpsbewoners in 2020 bleek dat de onderwerpen energietransitie en duurzaamheid belangrijk en zinvol werden gevonden². Naar aanleiding hiervan is de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' in het leven geroepen om de energietransitie in Oldeholtgade te versnellen. De werkgroep voert sindsdien diverse acties uit ter verduurzaming van bestaande woningen. Aan ons is de vraag gesteld op welke wijze er meer bewoners bij deze acties betrokken kunnen worden.

Dit onderzoek is een eerste stap, en daarmee ook een verkenning, van de partijen die betrokken (kunnen) worden bij de verduurzaming van het dorp, de sociale factoren die Oldeholtgade typeren en hoe dit alles vertaald kan worden in een passende dorpsaanpak. Er wordt geadviseerd welke vervolgstappen de gemeente kan zetten richting een participatieaanpak, in samenwerking met de werkgroep en andere stakeholders (relevante partijen).

Op deze plek willen wij alle deelnemers aan het onderzoek bedanken voor hun bijdrage. Ook willen wij de inwoners van Oldeholtgade bedanken voor het warme welkom in het dorp, en in het bijzonder de leden van de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' voor hun ondersteuning tijdens het bewonersonderzoek. Ook de gemeente Weststellingwerf in de persoon van Sjúke van der Ploeg bedanken wij voor haar enthousiasme tijdens dit project en concrete inzet bij de uitvoering van het bewonersonderzoek. Ten slotte bedanken we Laura Schouten en Marten van Engelenburg voor hun hulp bij de uitvoering van het onderzoek. Met het onderzoek hopen we, door meer inzicht te geven in het (sociale) speelveld, een bijdrage te leveren aan de partijen die de wijkgerichte energietransitie willen vormgeven. De komende jaren volgen wij de initiatieven met interesse en zijn wij bereid om ze, waar mogelijk en noodzakelijk, van advies en hulp te voorzien.

² Werkgroep Dorpsvisie (2021). Dorpsvisie Oldeholtgade 2021-2026.

1. Introductie

In dit project dat in het kader van Regiodeal Zuidoost-Friesland wordt uitgevoerd, is de centrale opdracht om gemeenten te helpen om bewonersinitiatieven te ondersteunen en ze daarbij te voorzien van technische, economische, juridische en sociaal-maatschappelijke kennis en tools. Vanuit het sociale perspectief betreft dit de vraag hoe bewonersparticipatie kan worden aangemoedigd en hoe bewoners het beste kunnen worden meegenomen in de energietransitie. Om in een wijk of dorp een duurzaam energieproject succesvol te voltooien, is minimaal draagvlak onder alle stakeholders noodzakelijk. Bovendien zou bij het uitvoeren van een gezamenlijk project, voldoende sociaal kapitaal aanwezig moeten zijn, bijvoorbeeld wat betreft kennis van mogelijke technische oplossingen, financieringsmogelijkheden en beleidsmatige en juridische kaders en/of een sociaal netwerk waaruit dergelijke kennis geput kan worden. Met andere woorden: voor een succesvol participatietraject is er een sociale infrastructuur nodig, evenals kennis en kunde die via de infrastructuur ingezet kunnen worden. Het huidige exploratieve onderzoek is verricht in Oldeholtpade in de gemeente Weststellingwerf, één van de vijf gemeenten binnen de regio Zuidoost-Friesland. Het doel is om de stakeholders in kaart te brengen die een rol (kunnen) spelen in het verduurzamen van het dorp en inzicht te bieden in de sociale factoren die draagvlak en participatie kunnen voorspellen. Op basis van deze informatie kan een participatieaanpak gebaseerd worden die aansluit bij de lokale situatie en daardoor succesvol zal zijn. Dit onderzoek bestaat dus uit twee verschillende onderdelen, namelijk een stakeholdersanalyse en een vragenlijst om het sociaal dorpsprofiel in kaart te brengen.

De stakeholdersanalyse heeft als doel de partijen in kaart te brengen die betrokken zijn (of mogelijk kunnen worden) bij het verduurzamen van het dorp. Ook worden de connecties tussen deze partijen gevisualiseerd door middel van een sociaal netwerkanalyse. Er wordt gekeken wat de belangen, wensen en zorgen van verschillende stakeholders zijn en of alle relevante stakeholders al in beeld zijn. Het doel hiervan is om op deze manier inzicht te krijgen in de manieren waarop partijen samenwerken, en hoe zij dit eventueel op een meer wenselijke en succesvolle manier zouden kunnen doen.

11

Aan de hand van een vragenlijst onder de bewoners van Oldeholtpade zijn vervolgens verschillende sociale factoren in kaart gebracht. Er is ook naar verschillende groepen in het dorp gekeken, bijvoorbeeld op basis van leeftijd en opleidingsniveau. Voor een sociale en eerlijke energietransitie is het belangrijk om alle groepen die er in een dorp zijn, mee te krijgen. Aan de hand van literatuur en voorgaand onderzoek is een theoretisch model opgesteld met verschillende categorieën van sociale factoren waarvan verwacht wordt dat ze van invloed zijn op bewonersparticipatie bij een duurzaam energieproject. Voor de keuze van de factoren en de operationalisatie ervan in meetbare constructen, zie onze wetenschappelijke publicatie³.

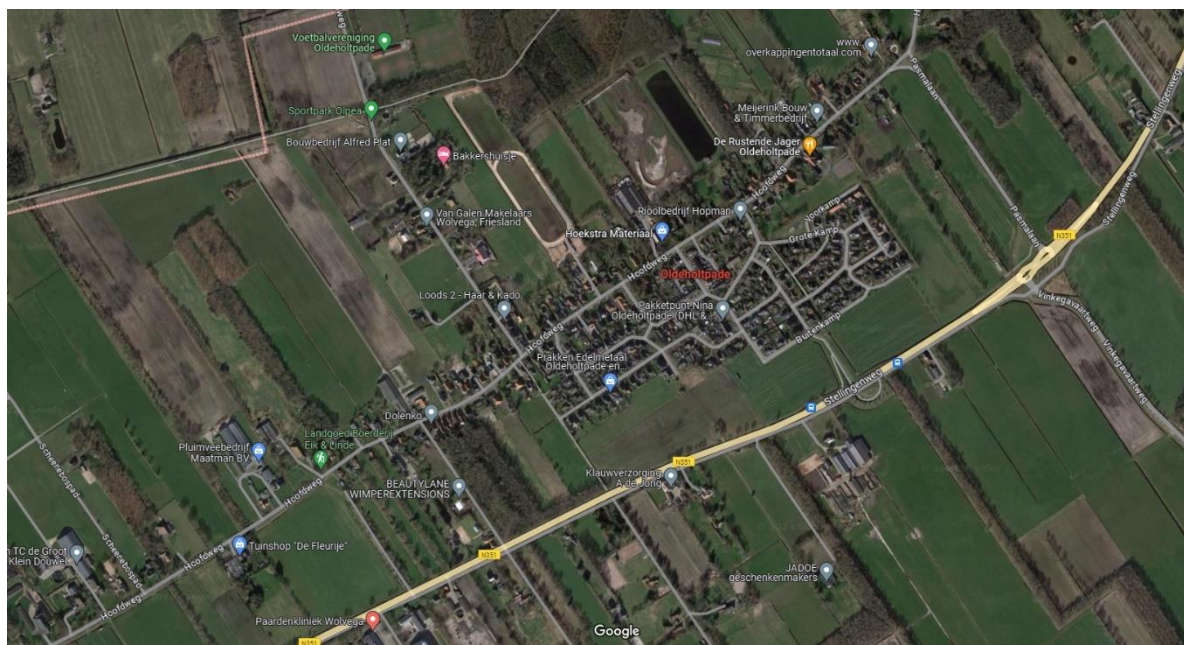
De volgende sociale factoren zijn op basis van dit model in kaart gebracht:

- Demografische factoren: leeftijd, inkomen, opleidingsniveau, beroepssector, dagelijkse hoofdactiviteiten;
- Individuele factoren: kennis duurzame energie, attitude ten opzichte van de energietransitie, verantwoordelijkheid voor de energietransitie, biodiversiteit, locus of control, waargenomen controle, subjectieve norm, veranderfase.
- Sociale invloed: verbondenheid met het dorp, sociaal netwerk, onderlinge uitwisseling tussen bewoners, betrokkenheid bij verenigingen, onderling vertrouwen.
- Sociaal-culturele en historische context: institutioneel vertrouwen, eerdere gezamenlijke successen, sociaal-fysieke infrastructuur.
- Participatie: bekendheid initiatief, persoonlijke betrokkenheid, bereidheid om mee te helpen.

³ Bouw, K., Wiekens, C. J., Elbert, S.P. & Faaij, A.P.C., (2022). How to plan for success? An exploration of social context factors in neighbourhood energy planning. *Energy Research & Social Science*, 92, 102761.

1.1. Over Oldeholtpade

Oldeholtpade is een dorp in de gemeente Weststellingwerf, gelegen tussen Wolvega en Oosterwolde. Van de 442 woningen is 86% een koopwoning, 8% van de woningen wordt particulier verhuurd en 6% van de woningen is in het bezit van een woningcorporatie. Het grootste deel van de woningen (86%) is voor 2000 gebouwd. Het dorp wordt gekenmerkt door de agrarische omgeving en haar oorspronkelijke lintbebouwing, zoals te zien in onderstaande figuur.

Figuur 2 Een satellietbeeld van Oldeholtpade

Oldeholtpade is een dorp met 1.115 inwoners (peildatum: 1 januari 2023) en is daarmee een van de grootste dorpen in de gemeente. Ruim de helft van de inwoners is 45 jaar of ouder. Ongeveer een kwart van het inwonertal betreft inwoners van 65 jaar of ouder. Oldeholtpade kent een rijk verenigingsleven, met ruim tien sportverenigingen, een vereniging voor volksvermaak, een koor, een cabaretgroep, de vogelwacht en het Plaatselijk Belang. Kenmerkende ontmoetingsplaatsen zijn het café De Rustende Jager en de Kerk. Basisschool De Striepe is gevestigd in het dorp, net als kinderdagopvang Het Hûmmelhus. Binnen Plaatselijk Belang zijn verschillende commissies actief, waaronder de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid Oldeholtpade'. De commissie zet zich in voor de verduurzaming van het dorp. Zij doen dit door actief bewoners te betrekken en een intensieve samenwerking tussen bewoners onderling te stimuleren, ongeacht of zij in een koop- of (sociale) huurwoning wonen. De werkgroep is aangesloten bij de gemeentelijke ontwikkelingen en heeft als doel dat Oldeholtpade zelfs in 2030 al zelfvoorzienend en energieneutraal is. Zij voeren hiertoe diverse acties uit, waaronder informatieavonden voor bewoners, een duurzame huizenroute door het dorp en onderzoek met warmtebeeldcamera's naar warmtelekken van woningen. Ook worden er energiecoaches opgeleid om deze werkzaamheden uit te kunnen voeren.

1.2. Doel en beoogd resultaat

Het doel van dit onderzoek was om a) inzicht te geven in de partijen die betrokken zijn of mogelijk betrokken kunnen worden bij het verduurzamen van het dorp en daarmee aanknopingspunten bieden voor samenwerking en om b) aan de hand van een set sociale factoren, een sociale schets van Oldeholtpade te geven met als doel het ontwikkelen van een passende participatieaanpak.

Deze onderdelen geven tezamen inzicht in wat ervoor zorgt dat dit dorp succesvolle stappen kan zetten in de energietransitie. De sociale schets van het dorp betreft sterke punten en aandachtspunten voor een participatieaanpak, waarmee aangesloten kan worden bij de bewoners en de specifieke context van het dorp. Aan het eind van dit onderzoek doen we dan ook aanbevelingen voor de dorpsaanpak in Oldeholtpade. Dit dorp is de negende locatie waarin deze sociale aspecten op deze gestructureerde wijze zijn onderzocht. Doordat we inmiddels

acht profielen van verschillende wijken en dorpen hebben opgesteld, kunnen deze met elkaar worden vergeleken. De vergelijking biedt inzicht in de relatieve positie van het dorp op de sociale factoren. Zo kan bijvoorbeeld bepaald worden waar het dorp relatief hoog en laag op scoort, en waar in een participatieaanpak rekening mee gehouden kan worden. Het profiel kan op deze wijze tot een keuze van passende participatietools leiden.

1.3. Methode

Voor de stakeholdersanalyse zijn door de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid Oldeholtgade' en de gemeente Weststellingwerf de (mogelijke) stakeholders geïdentificeerd. Deze stakeholders zijn door de onderzoekers via e-mail benaderd met de vraag of ze deel wilden nemen aan het onderzoek over het verduurzamen van Oldeholtgade. Vervolgens zijn interviews gehouden (zowel online als op locatie) die gemiddeld 30-45 minuten duurden. De interviews vonden plaats in juni/juli en september/oktober 2023. Om een beeld te krijgen van de partijen die betrokken (kunnen) zijn bij het verduurzamen van het dorp, of er in de toekomst bij betrokken zouden kunnen worden, zijn zoveel mogelijk stakeholders geïnterviewd. De thema's die centraal stonden in de interviews waren de manier waarop de organisatie (of het individu) betrokken is of kan zijn, de rol van de stakeholder, het contact met de andere stakeholders en, meer algemeen, over het thema en de verwachtingen. Aan het einde van het interview is ook gevraagd naar mogelijke andere stakeholders, om ervoor te zorgen dat er geen stakeholders over het hoofd worden gezien. De benoemde relaties zijn ingevoerd in het programma NodeXL waarmee vervolgens een sociaal netwerkdiagram is opgesteld.

Om de sociale factoren in kaart te brengen, is een vragenlijst ontwikkeld⁴. Deze factoren zijn aan de hand van literatuur geselecteerd en vervolgens geoperationaliseerd en waar nodig aangepast voor de specifieke context van het huidige onderzoek. Het gaat hierbij om het in kaart brengen van demografische en individuele factoren (waaronder aspecten als leeftijd, inkomen, kennis en verantwoordelijkheid voor de energietransitie), sociaal-culturele en historische context factoren (bijvoorbeeld institutioneel vertrouwen) en factoren waarmee sociale invloed binnen een dorp in kaart gebracht wordt (contacten in het dorp, onderlinge uitwisseling van gunsten en onderling vertrouwen). In de eerste plaats zullen we ons hierbij in de breedte oriënteren op de sociale factoren. In de tweede plaats zullen we verschillende groepen vergelijken met betrekking tot inkomen, leeftijd en type woning (huurders vs. eigenaar-bewoners). Dit kan, onder andere, inzicht geven in welke groepen eventueel minder gemakkelijk meekomen in de energietransitie.

13

Voor het sociaal dorpsprofiel zijn de inwoners in Oldeholtgade gedurende de periode van 25 september tot 15 oktober huis-aan-huis benaderd. De komst van de onderzoekers is in samenwerking met de gemeente Weststellingwerf en de werkgroep Energietransitie en Duurzaamheid Oldeholtgade aangekondigd door middel van een flyer die bij de bewoners is bezorgd. In het geval dat er niemand thuis was, is per adres nog tenminste eenmaal aangebeld op een later tijdstip om een vragenlijst af te geven. Er is zowel een papieren versie van de vragenlijst gebruikt als een mogelijkheid tot online deelname. Tijdens het verzamelen van de data is er gelet op een min of meer gelijke respons in de verschillende straten. Om die reden is besloten om in de straten met huurwoningen nog een derde keer aan te bellen, nadat er op zowel het eerste als tweede moment van aanbellen weinig bewoners thuis waren. Op sommige adressen is zelfs een vierde maal aangebeld, omdat de woning logistiek gezien handig te bereiken was of de bewoner(s) vermoedelijk inmiddels thuis waren.

Er is in totaal bij 427 adressen aangebeld, waarvan 214 bewoners tijdens het eerste bezoek thuis waren. Bij respectievelijk 130, 71 en 12 huishoudens is nog een tweede, derde of vierde maal aangebeld. Uiteindelijk zijn er bij 298 huishoudens bewoners thuis getroffen. Van deze 298 huishoudens gaf 59.7% ($n = 178$) aan mee te willen doen aan het onderzoek, bleken 22 bewoners (7.4%) de vragenlijst reeds online te hebben ingevuld naar aanleiding van ontvangst van de flyer, gaven 23 huishoudens (7.7%) aan misschien deel te gaan nemen en heeft 25.2% geweigerd ($n = 75$). Als reden voor weigering gaven inwoners onder andere aan geen tijd te hebben voor het invullen van de vragenlijst, ook werd hoge leeftijd als reden genoemd (sommige van de oudere inwoners laten "het liever aan de jongere generatie over" of zien voor zichzelf geen directe noodzaak onder het mom van "het zal mijn tijd wel duren"). Andere inwoners geven als reden van weigering aan het idee te hebben zelf al genoeg bij te dragen

⁴ Vanwege het interdisciplinaire karakter van het project is de vragenlijst aangevuld met vragen vanuit technisch-economisch oogpunt, om op deze manier met één contactmoment met bewoners input op te halen vanuit meerdere perspectieven.

aan verduurzaming in de vorm van aanpassingen aan de eigen woning. Een aantal mensen benoemde geen specifieke reden voor de weigering, anders dan “*geen belangstelling*”. Enkele inwoners doen ten slotte niet mee vanwege wantrouwen in de mate waarin er vertrouwelijk met gegevens zou worden omgegaan. Bij 124 huishoudens is een vragenlijst (inclusief retourenvelop) door de brievenbus gedaan met de vraag om de vragenlijst in te vullen en op te sturen. In totaal zijn er 184 vragenlijsten ingevuld, waarvan 123 papieren versies (94 persoonlijk opgehaald en 29 via de post met een retourenvelop) en 59 online ingevulde vragenlijsten (waarvan 16 slechts gedeeltelijk ingevuld). Het totaal omvat 43% van het totaal aantal adressen in Oldeholtpade. De resultaten zijn geanalyseerd met behulp van SPSS (versie 28), waarbij zowel descriptieve als inferentiële statistiek is gebruikt.

1.4. Leeswijzer

Dit rapport geeft de resultaten weer van het sociaal-maatschappelijke onderzoek in het kader van Regiodeal Zuidoost-Friesland (werkpakket 4) in Oldeholtpade. Het rapport is als volgt opgebouwd: In hoofdstuk 2 volgen de resultaten van de gesprekken die zijn gehouden ten behoeve van de stakeholdersanalyse en de sociaal netwerkanalyse. Vervolgens vormt hoofdstuk 3 het sociaal dorpsprofiel, waar per factor het algemene beeld voor het gehele dorp wordt weergegeven en we vervolgens zullen ingaan op gevonden verschillen tussen groepen. In hoofdstuk 4 volgen de conclusies en worden aanbevelingen gedaan voor de participatieaanpak.

2. Stakeholdersonderzoek

Om een indruk te krijgen van de individuen of partijen (stakeholders) die bij het verder verduurzamen van het dorp betrokken zijn of in de toekomst kunnen worden, zijn er gesprekken gehouden met deze partijen. Zo worden de verschillende belangen en wensen van deze partijen in kaart gebracht. Contacten met andere partijen worden vervolgens door middel van een sociale netwerkanalyse gevisualiseerd. De thema's die daarom centraal stonden in de interviews waren de manier waarop de organisatie (of het individu) betrokken is of kan zijn bij het verduurzamen van het dorp, de rol van de stakeholder en het contact met de andere stakeholders. Aanvullend zijn er vragen gesteld die meer algemeen over de verwachtingen van het verduurzamen van het dorp gaan, en vragen om een indruk te krijgen van het dorp en haar bewoners, mede om de resultaten uit de vragenlijst (sociale dorpsprofiel) te kunnen interpreteren. Het interviewschema met de gestelde vragen is bijgevoegd in bijlage 1.

Uiteindelijk zijn met zestien van de twintig geïdentificeerde stakeholders gesprekken gehouden. Met één van de potentiële stakeholders kon door de onderzoekers geen contact worden gelegd. Dit betrof een boerenbedrijf aan de rand van het dorp gericht op het produceren van eerlijk vlees. Drie stakeholders hebben wel gereageerd, maar deden uiteindelijk niet mee met het onderzoek. Dit betrof WoonFriesland die vanwege het geringe aantal huurwoningen in het dorp de meerwaarde van een interview niet zagen, De Dorpskrant zag geen rol voor zichzelf weggelegd omdat zij vooral gericht zijn op het afdrucken van de dorpskrant, en een lokale ondernemer gaf aan geen tijd te hebben.

15

In onderstaande tabellen (Tabel 1a - d) staat een samenvatting van de inhoud van de interviews. Per stakeholder staat de rol aangegeven, alsmede het contact met de andere stakeholders, en het belang bij en de verwachtingen van het verduurzamen van het dorp. Onder de tabel wordt aanvullende informatie uit de gesprekken weergegeven.

Tabel 1a Samenvatting interviews stakeholders Oldeholtspade

	Werkgroep Energietransitie en Duurzaamheid	Gemeente Weststellingwerf	Plaatselijk Belang	Dorpen- coördinator
Rol stakeholder en contact met andere stakeholders	Ontstaan naar aanleiding van de dorpsvisie. Initiatiefnemer in het activeren en motiveren van mensen om te verduurzamen. Contact met andere stakeholders staat in de steigers.	Zoekende naar aanpak en rol. Voorziet een rol in het beschikbaar stellen van het netwerk en wegnemen van bureaucratie. Contact met werkgroep, Liander en woningcorporaties.	Coördinerende rol in het uitdragen van de dorpsvisie en het aansturen van de werkgroepen.	Intermediair tussen gemeente en plaatselijk belang (partijen met elkaar in contact brengen).
Belang/ verwachtingen	Achterhalen wat de bewoners wensen en handvatten om ze te bereiken. Ondersteuning gemeente bij realiseren van ideeën.	Ervaring opdoen middels het project.	Doelstellingen uitvoeren door kleine stappen te zetten.	Delen van informatie vanuit de werkgroepen, contacten aan elkaar verbinden.

De werkgroep **Energietransitie en Duurzaamheid Oldeholtgade** fungeert als initiatiefnemer en trekker bij het verduurzamen van het dorp. Doelen omvatten het bereiken van mensen bij het verduurzamen van het dorp door activiteiten te organiseren, energiecoaches in te zetten, het dorp energieneutraal te maken en ondersteuning te bieden aan mindervalide bewoners. De werkgroep heeft een klusteam en de leden beschikken over diverse vaardigheden, zoals kennis van bedrijfsvoering, communicatie en techniek. De werkgroep is twee jaar geleden opgericht en hoopt samen met de lokale gemeenschap de energietransitie te dragen. Middels diverse initiatieven zoals het aanbieden van warmtescans, informatieavonden en duurzame huizenroute probeert de werkgroep de bewoners van Oldeholtgade te betrekken bij en enthousiasmeren voor de energietransitie. Dit levert vooralsnog positieve reacties op; er zijn meer aanvragen voor het uitvoeren van warmtescans dan dat de werkgroep kan bedienen, aldus meerdere leden van de werkgroep. De verwachtingen en uitdagingen die de verduurzaming van het dorp teweegbrengt zijn onder de leden van de werkgroep divers. De werkgroep erkent bijvoorbeeld de moeilijkheid om jongeren en minder daadkrachtige groepen zoals huurders en minderbedeelde mensen te bereiken en betrekken bij de plannen. Met dit onderzoek hopen ze ondersteuning te krijgen bij het ontwikkelen van communicatie tools en strategieën om bewoners bij de plannen te betrekken. Ze denken dat het zichtbaar maken van behaalde successen kan helpen om de lokale gemeenschap mee te krijgen. Daarnaast zien ze een actievare rol van de gemeente als essentieel, en hopen op meer steun door gebruik te kunnen maken van haar netwerk en financiële middelen. De werkgroep ziet deze samenwerking tussen partijen als een manier om de energietransitie in Oldeholtgade als gemeenschap te dragen, waarbij openheid en duidelijkheid in de communicatie richting bewoners belangrijk wordt gevonden. De werkgroep heeft een optimistische houding in het slagen van de plannen, maar benadrukt dat niet alle verantwoordelijkheid bij hen moet komen te liggen. Ze pleiten voor een actieve(re) betrokkenheid van andere belanghebbenden, waaronder de lokale gemeenschap (zoals boeren, verenigingen en bewoners).

16

De **gemeente Weststellingwerf** speelt een centrale rol in de lokale energietransitie, en de verduurzaming van het dorp. Het programma 'Klimaat en Duurzaamheid' van de gemeente is breder dan alleen de energietransitie en is ook gericht op biodiversiteit en een circulaire economie. De drie pijlers van dit programma zijn communicatie, samenwerking en participatie. Zo verwoordt de gesproken gemeentebtenaar: *“Voor de klimaatafspraken heeft de gemeente de regie gevraagd en gekregen. Uiteindelijk neem je daarmee de regie op je om allerlei gebouwen te verduurzamen, gebouwen waar je eigenlijk niks over te zeggen hebt. Zonder samenwerking om hier een gezamenlijke route in te vinden ga je hierin geen resultaten behalen. Vandaar dat samenwerking en communicatie cruciaal zijn om tot resultaten te komen”*.

De gemeente is aan het verkennen welke rol zij kan spelen in de verduurzaming van het dorp en het contact met lokale partijen over de verduurzaming van het dorp moet nog grotendeels van de grond komen. Om zich hierop te oriënteren volgt de gemeente de ontwikkelingen in andere gebieden zoals die in de Peinder Mieden. Voor de toekomst ziet de gemeente haar rol variëren van het voeren van regie, het faciliteren van initiatieven en bieden van ondersteuning. Deze ondersteuning kan bestaan uit het bieden van expertise, hulp bij het aanvragen van subsidies, en het samenbrengen van verschillende partijen zoals woningcorporaties, provinciale instanties of zorginstellingen. De vorm van de betrokkenheid van de gemeente hangt af van de behoefte van de lokale gemeenschap in Oldeholtgade.

Gezien de status van Oldeholtgade als een 'plattelandsdorp' vraagt de energietransitie in het dorp veelal om maatwerk oplossingen. Dit benadrukt het belang van samenwerking tussen lokale initiatieven waaronder de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid', de lokale gemeenschap en de gemeente, om hieraan te werken. De gemeente streeft ernaar de lokale gemeenschap actiever te betrekken bij de verduurzaming en de communicatielijnen met de gemeenschap kort te houden. Op deze wijze hoopt de gemeente een open klimaat te creëren, waarin bewoners zich welkom voelen om met vragen en ideeën naar de gemeente toe te stappen (de open dag van 25 mei a.s. is hier een voorbeeld van). Daarnaast wil de gemeente lokale initiatieven ondersteunen door bureaucratie te verminderen. Echter, identificeert de gemeente ook belemmeringen om de verduurzaming van het dorp te laten slagen, waaronder netcongestie en de kwetsbaarheid van dorpsinitiatieven door vrijwillige inzet. Door samen te werken met Entrance/ de Hanzehogeschool en de lokale gemeenschap, hoopt de gemeente niet alleen kennis op te doen om de lokale gemeenschap te ondersteunen, maar ook om de deze ervaring breder in te zetten in andere dorpen.

Plaatselijk Belang betreft een centrale partij in het dorp, die onderling de samenwerking opzoekt met lokale initiatieven. Ongeveer zeventig procent van de bewoners is lid van Plaatselijk Belang. Uit het gesprek met de voorzitter blijkt dat Plaatselijk Belang een coördinerende rol heeft in het aansturen van werkgroepen die zich bezighouden met belangrijke thema's in het dorp. Deze thema's zijn afkomstig uit de dorpsvisie, opgesteld na een enquête onder de bewoners uit het dorp². Plaatselijk Belang heeft de wens dat Oldeholtgade een energieneutraal dorp wordt, waarbij in 2030 zeventig procent van de energie uit duurzame bronnen komt. De werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' heeft de regie over hoe deze doelen worden bereikt. Volgens de voorzitter is het belangrijk om realistisch te blijven, en de verwachtingen te temperen. Hij stelt dat er kleine stappen moeten worden gezet, zoals het organiseren van een bijeenkomst om de betrokkenheid van de lokale gemeenschap te vergroten. Daarnaast denkt hij dat het een uitdaging is om iedereen te bereiken en stelt dat vooral ouderen terughoudend kunnen zijn vanwege het idee dat deze veranderingen hen niet direct aangaan. Desalniettemin omschrijft Plaatselijk Belang de kracht van de lokale gemeenschap in het realiseren van de aanleg van glasvezel. Hiervoor was het nodig om meerdere mensen in het dorp te overtuigen, wat uiteindelijk is gelukt.

Verder is er gesproken met de **dorpencoördinator** van de gemeente Weststellingwerf. Deze functie is gecreëerd door de gemeente om de communicatie tussen bewoners en de gemeente te versterken, die volgens de dorpencoördinator *"wat stroperig verloopt"*. De dorpencoördinator fungeert daarmee als intermediair tussen Plaatselijk Belang en de gemeente. Middels overleg met Plaatselijk Belang is de dorpencoördinator op de hoogte van de belangrijkste speerpunten uit de dorpsvisie. Hij heeft geen actieve rol in het begeleiden van de lokale gemeenschap bij de verduurzaming van het dorp, maar signaleert en verbindt de belangengroepen met een contactpersoon binnen de gemeente. Volgens de dorpencoördinator zetten lokale initiatieven vanuit de gemeenschap de gemeente in beweging, echter lopen deze *'trekkers'* vaak sneller dan dat de gemeente kan of wil. De gemeente loopt hier achteraan en staat daardoor volgens de geïnterviewde niet altijd paraat om de juiste ondersteuning te bieden.

De dorpencoördinator denkt dat de opgave om het dorp te verduurzamen te groot is om alleen door de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' gedragen te worden; dit vereist samenwerking tussen de gemeente en andere actoren. Om bewoners te betrekken bij de plannen adviseert de dorpencoördinator om de initiatieven laagdrempelig te houden en gericht op resultaat, met aandacht voor de doelgroep die het meeste baat heeft bij maatregelen, zoals huurders en mensen met minder vermogen. De dorpencoördinator verwacht dat de werkgroep impact zal maken op kleine schaal, maar waarschuwt voor het risico dat een te grote nadruk op grootschalige initiatieven de plannen ontoegankelijk kunnen maken voor de doorsnee bewoner.

17

Tabel 1b Samenvatting interviews stakeholders Oldeholtgade

	OBS de Striepe	Stichting Comprix	Woonstichting Weststellingwerf
Rol stakeholder en contact met andere stakeholders	Het curriculum van de school besteedt aandacht aan het thema duurzaamheid door verschillende projecten. Hier bestaat een mogelijkheid om met andere partijen in samen te werken. Contact met de gemeente betreft het plaatsen van een nieuw schoolgebouw; dit loopt stroperig.	Verantwoordelijk voor de bouw van een nieuw schoolgebouw en het realiseren van de bijbehorende voorzieningen. Comprix streeft ernaar om zoveel mogelijk kindpartijen onder één dak te huisvesten.	Beschikbaar stellen van ervaring en netwerk (leveranciers). Willen graag het contact aangaan met de werkgroep. Huurders ondersteunen hoe ze met energie moeten omgaan. Al is deze doelgroep ook voor de woonstichting lastig te bereiken. Wil inhoudelijk contact met Plaatselijk belang over de belangen van de huurders.

Belang/ verwachtingen	Het doel van het initiatief gericht op het verduurzamen van het dorp is voor de school nog niet helder.	In samenwerking met partijen uit het dorp kan er gekeken worden hoe de school een bijdrage kan leveren om de leefbaarheid van het dorp te versterken.	Willen graag meer informatie over het project. Door meer aandacht te besteden aan de financiële aspecten, en niet alleen maar aan natuur, kan je een breder publiek aanspreken (wat levert het op?).
----------------------------------	---	---	---

In Oldeholtgade is een basisschool, **OBS de Striepe**, met 110 leerlingen, waarvan is gesproken met de directrice en met een senior beleidsmedewerker van **Stichting Comprix**, verantwoordelijk voor de huisvesting van het schoolgebouw. De school functioneert volgens de beleidsmedewerker van Comprix uitstekend. In het curriculum wordt aandacht besteedt aan duurzaamheid door projecten zoals 'De Junior Energiecoach' en 'De Gezonde School', waarbij leerlingen bijdragen aan het opruimen van de omgeving rondom de school.

De directrice en de beleidsmedewerker geven aan dat het schoolgebouw aan vervanging toe is, en hopen dit rond 2025-2027 te realiseren. Stichting Comprix streeft ernaar om zoveel mogelijk kindpartijen samen onder één dak te brengen. De stichting ziet hierin geen rol voor externe partijen, omdat dit op basis van eerdere ervaringen niet goed heeft uitgepakt. Het contact met de gemeente wordt gezien als een belemmerende factor, omdat er geen duidelijk aanspreekpunt is voor het huisvestingsbeleid. De directrice omschrijft het contact als 'stilhoudend'. Ook verwijst ze naar een eerdere ervaring met de gemeente, waar een sleutelfiguur vertrok uit een project en hierdoor stil kwam te liggen. Ze pleit voor snellere oplossingen in dergelijke situaties, om dit beter op te vangen. OBS De Striepe en stichting Comprix zijn bereid om de samenwerking op te zoeken met lokale initiatieven om de leefbaarheid in het dorp te vergroten. Zo zou Comprix een rol kunnen spelen bij het aanvragen van collectieve voorzieningen, zoals zonnepanelen. Wel dient vooraf duidelijk te zijn wat het doel is van de samenwerking.

Aansluitend is gesproken met de bestuurder en de manager klantenservices van **Woonstichting Weststellingwerf**. De woningcorporatie bezit negentien huurhuizen in Oldeholtgade, grotendeels met energielabel A, waarvan enkele woningen nog verduurzaamd moeten worden. Men streeft naar een kosteneffectieve wijze van verduurzaming, en ambieert het woonbestand voor 2050 van het gas af te halen. Regelmatig is er sprake van contact met de gemeente over verduurzaming, echter ontbreken er nog concrete plannen, aldus de geïnterviewde. De woonstichting wil graag in contact komen met de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' en staat open voor samenwerking. In het verleden heeft de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' de woonstichting getipt over de uitvoering van warmte scans, wat vervolgens goed is opgepakt (aldus de leden van de werkgroep).

De woonstichting zou meer inhoudelijk contact willen leggen met Plaatselijk Belang, om meer samen met de lokale gemeenschap te kunnen doen. De geïnterviewde ziet op dit moment geen specifieke rol voor de woonstichting in het verder verduurzamen van het dorp. Wel pleit hij voor meer aandacht voor de huurdersgroep, waarbij goed contact essentieel is om behoeften en zorgen van deze groep te begrijpen. De geïnterviewde legt uit dat het 'zelfs voor de woonstichting lastig is om in contact te komen met de huurders' en stelt dat deze groep het best bereikt kan worden door in te spelen op financiële voordelen en niet alleen maar op verduurzaming; "*want niet iedereen voelt zich verbonden met dit onderwerp*". Daarnaast wordt het belang van eenvoudige communicatie om de betrokkenheid van de huurders te verhogen en drempels te overwinnen, onderstreept.

De andere woningcorporatie die in Oldeholtgade actief is (WoonFriesland) hebben we voor dit onderzoek niet kunnen spreken. Zij bezitten 7 woningen in Oldeholtgade en brengen alle woningen versneld en uiterlijk in 2025 op minimaal energielabel C. Op langere termijn beogen zij deze woningen zelfstandig CO₂-neutraal / (aard)gasloos te kunnen maken. Gezien de beperkte omvang van de woningvoorraad en de geïsoleerde ligging van de woningen zien ze tevens dat deze verduurzamingsslag niet afhankelijk is van andere ontwikkelingen. Wanneer er meer concrete plannen zijn vanuit de werkgroep waarbij het relevant is om huurders binnen het dorp te betrekken (ook in het kader van de 'mienskip' gedachte), staan zij ook open voor nader contact.

Tabel 1c Samenvatting interviews stakeholders Oldeholtgade

	Vogelwacht/Leader programma	Kerk Ter Holten	Restaurant de Rustende Jager	Pluktuin de Struikrover
Rol stakeholder en contact met andere stakeholders	Locaties in kaart brengen waar beschermde diersoorten nestelen (o.a. spouwmuren). Het Leader programma kan projecten financieel ondersteunen. Stakeholders zoals Plaatselijke Belang zijn benaderd, om mee te denken over de ontwikkelingsstrategie.	Ondersteunen door middelen beschikbaar te stellen (vanuit idee 'help je naaste'). Verhuurt panden, waaronder het pand van de Rustende Jager.	Actief bezig met verduurzaming van het pand. Kan als inspiratiebron dienen voor andere ondernemers en bewoners van het dorp.	Bewust bezig met flora en fauna, aanbieden van beleving. Locatie om samen te komen. Heeft moeizame ervaringen in het contact met de gemeente.
Belang/ verwachtingen	De vogelwacht is bezorgd over aanpassingen die gedaan worden aan woningen, gezien dit bedreiging kan vormen voor nestlocaties van beschermde diersoorten. Het Leader programma is nog in de ontwikkelfase.	De kerk staat open voor samenwerking, maar stelt zich hierin terughoudend op.	Onderling overleg onder ondernemers over hoe ze om moeten gaan met de energietransitie.	De gemeente moet bereikbaarder worden, en zou een actievere rol moeten spelen in het dorp.

Tevens is er gesproken met een vrijwilliger actief bij de **vogelwacht** en ook betrokken bij het **'Leader programma'**, een lokale actiegroep gericht op het verkrijgen van subsidie voor plattelandsvernieuwing. Vanuit het leader programma (nog in de opstartende fase ten tijde van het interview) is er contact met de provincie en andere overheden, in de hoop met deze samenwerking financiering te bieden voor verduurzamingsprojecten van bedrijven, verenigingen en stichtingen. De vrijwilliger geeft aan dat de vogelwacht zich niet direct bezighoudt met energie, maar zien wel een rol weggelegd om locaties te identificeren waar beschermde diersoorten zich nestelen, zoals in de spouwmuur van een woning. Verder zijn ze bereid om advies te geven hoe organisaties de natuur beter kunnen inrichten ter bevordering van de vogelpopulatie. De vogelwacht is bezorgd over de impact van verduurzamingsmaatregelen op de leefomgeving van beschermde diersoorten, die vaak in de spouwmuren verblijven. De geïnterviewde heeft geen specifieke verwachtingen bij het initiatief gericht op de verduurzaming van het dorp maar benadrukt dat mensen uit het dorp in de toekomst aanspraak kunnen doen op de financieringsmogelijkheden die het leader programma hoopt te bieden.

De lokale protestantse **kerkgemeenschap** Ter Holten, ontstaan uit drie gefuseerde hervormde gemeenten, telt enkele honderden leden, waarvan veertig à vijftig uit Oldeholtgade. Hoewel de gesproken kerkrentmeester denkt dat de meeste leden een positieve houding hebben tegenover verduurzaming, merkt hij wel op dat oudere mensen terughoudend kunnen zijn in het nemen van maatregelen onder het motto: *"Het zal mijn tijd wel duren"*. De kerkrentmeester erkent dat ook de kerk haar maatschappelijke verantwoordelijkheid moet nemen, en is bereid om financiële ondersteuning te bieden voor projecten gericht op verduurzaming. De kerk staat open voor samenwerking, echter heeft de kerkrentmeester geen duidelijk beeld welke vorm dit kan aannemen. Vooralsnog is er geen contact geweest met de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' omtrent het verduurzamen van het dorp.

Aansluitend is er gesproken met de eigenaar van **Restaurant de Rustende Jager**. De eigenaar vertelt dat hij actief bezig met het verduurzamen van het restaurant, en is vooral gericht op renovaties zoals het vernieuwen van het dak en de installatie van zonnepanelen. Hij hoopt dat zijn inspanning andere mensen inspireert om ook actief bezig te gaan met het nemen van verduurzamingsmaatregelen. De eigenaar ziet vooralsnog geen directe rol binnen het project 'samenwonen, geeft energie', wel pleit hij voor communicatie over de plannen in begrijpelijke taal. Hij stelt dat het belangrijk is dat de gemeenschap wordt meegenomen in de gesprekken, zo kunnen mensen zelf meebeslissen. Verder zou het volgens de eigenaar fijn zijn als er ook wordt gedacht aan de ondernemers uit het dorp, bijvoorbeeld in de vorm van een vergadering voor ondernemers.

Oldeholtgade heeft een eigen pluktuin ('**De Struikrover**'), waarvan wij de eigenaar hebben gesproken. De pluktuin omvat 1.3 hectare grond, waar mensen zelf bloemen en gewassen kunnen plukken en genieten van de natuur. De struikrover trekt vooral mensen van buiten het dorp. De eigenaar omschrijft de visie van de pluktuin als "*Eerlijk voedsel produceren, op een biologische manier*". De eigenaar benadrukt de wens voor een meer toegankelijke, en actievere rol van de gemeente en ervaart de wet- en regelgeving van de gemeente als een obstakel.

Tabel 1d Samenvatting interviews stakeholders Oldeholtgade

	Voetbalvereniging	Tennisvereniging	Korfbalvereniging	Vrijwilliger / Bewoner
Rol stakeholder en contact met andere stakeholders	Verspreiden van flyers of het geven van informatie onder de leden. Weinig contact met andere verenigingen. De accommodatie wordt af en toe gedeeld met de tennis- en korfbalvereniging.	Weet niet welke rol de vereniging kan spelen. Samenwerking tussen de andere verenigingen verloopt goed, samenwerking met de voetbalvereniging kan versterkt worden.	Ondersteuning bieden aan andere verenigingen bij het ontwikkelingen van een strategie ter verduurzaming. Ziet mogelijkheden om als collectief te investeren in zonnepanelen. Kan als voorbeeld dienen. Mensen bereiken via hun sociale media kanalen.	Delen van expertise rondom bouwkundige vraagstukken, met aandacht voor zaken die voortkomen uit de warmtescans afgenomen door de energiecoaches van de werkgroep. Moeizame relatie met de gemeente.
Belang/ verwachtingen	Zijn eerder stappen gezet ter verduurzaming, nog niet alle plannen zijn gerealiseerd.	De vereniging heeft moeite om nieuwe leden te werven. Informatie over verduurzaming dient transparant en eerlijk te zijn. De maatregelen moeten financieel iets opleveren.	Meer duidelijkheid over de plannen.	Korte lijnen tussen de burgers en de gemeente. Rol van Plaatselijk Belang in het betrekken van verschillende verenigingen bij toekomstige duurzaamheidsplannen.

Meerdere sportverenigingen uit het dorp zijn benaderd en gesproken waaronder de voetbalvereniging, de tennisvereniging en de korfbalvereniging. De **Voetbalvereniging** in Oldeholtgade telt 290 spelende leden. Over

het onderwerp verduurzaming is in de ledenvergadering wel eens gesproken, maar dit staat niet centraal. Vanuit de gedachte om financieel voordeel te behalen is er ledverlichting geplaatst rondom de velden. Verdere verduurzamingsinitiatieven worden verhinderd door verzekeringstechnische obstakels en financiële beperkingen. Er is beperkt contact met andere partijen, en samenwerking met dorpsinitiatieven is minimaal. De vereniging ziet mogelijkheden om mee te helpen met de verduurzaming van het dorp door flyers te verspreiden en het onderwerp onder de aandacht te brengen in het clubblad. De **Tennisvereniging** telt 80 leden en beschikt over een klein clubhuis, de leden komen zowel uit Oldeholtgade als Ter Idzard. De vereniging heeft moeite met het vinden van nieuwe, jongere leden. Voor de vereniging is dit problematisch, maar het is ook een overkoepelend probleem dat bij andere verenigingen speelt. Ook de tennisvereniging heeft ledverlichting geplaatst rondom de velden. Verder zijn er geen plannen voor meer maatregelen *“Dit is niet interessant gezien het een klein clubhuis betreft”* aldus de vertegenwoordiger. Daarnaast zien zij (nog) geen directe rol voor zichzelf bij het verduurzamen van het dorp. Beide verenigingen benadrukken het belang van transparante en rendabele duurzaamheidsmaatregelen. Daarnaast is het belangrijk dat de maatregelen iets opleveren, zoals energielasten die naar beneden gaan.

De **Korfbalvereniging** telt ruim 300 leden en actief bezig met het uitvoeren van duurzaamheidsmaatregelen, waaronder ledverlichting en HR++ glas. Daarnaast zijn er plannen voor het plaatsen van een zonnecollector. Deze stappen heeft de vereniging zelf ondernomen en er was geen sprake van samenwerking met bijvoorbeeld Plaatselijk Belang of andere verenigingen. Het nemen van maatregelen is volgens de vereniging belangrijk voor de uitstraling, dit kan helpen om sponsors aan te trekken en relaties op te bouwen. Daarnaast is het een positieve bijkomstigheid dat de energiekosten laag blijven. De vereniging kan een voorbeeldfunctie innemen door geïnteresseerden mee te nemen in de maatregelen die ze hebben genomen. Ze kunnen hier wat over vertellen of presenteren. Verder zouden ze een bijdrage kunnen leveren aan de verduurzaming van het dorp door mensen te bereiken via hun sociale media kanalen. De vertegenwoordiger van de korfbalvereniging denkt dat het belangrijk is om bewoners te attenderen wat het voor ze oplevert. Aansluitend denkt hij dat het belangrijk is om zoveel mogelijk grote partijen en instanties om de tafel te krijgen en gezamenlijk een duurzaamheidsvisie op te stellen en te realiseren. Hij oppert meer samenwerking tussen de sportverenigingen en denkt bijvoorbeeld aan een school met een sportaccommodatie met voetbalvelden, korfbalvelden en een tennisbaan.

Tot slot is er gesproken met een **vrijwilliger** en **bewoner** uit het dorp die een veelomvattende rol vervult in de lokale gemeenschap. Deze persoon, betrokken bij meerdere verenigingen, heeft een brede expertise op het gebied van bouwadvies en de verduurzaming van woningen. Ondanks dat hij beperkt beschikbaar is, is hij bereid een bijdrage te leveren gericht op het verstrekken van bouwkundig advies, met aandacht voor zaken of problemen die voortkomen uit de warmtescans afgenomen door de energiecoaches van de werkgroep. Daarnaast wijst hij op de uitdagingen rondom slecht geïsoleerde woningen. Hij merkt op dat bewoners soms terughoudend reageren op het nemen van verduurzamingsmaatregelen vanwege het ontbreken van direct zichtbaar financieel rendement. De vrijwilliger en bewoner verwijst in bijzonder naar de relatie met de gemeente, waarbij hij opmerkt: *“Vaak heb ik het gevoel dat ik tegen een dichte deur aan klop”*. In het contact met de gemeente kaart hij aan vaak te maken te hebben met langdurige besluitvormingsprocessen, het terugdraaien van mondelinge afspraken, onduidelijkheid in de communicatie en personeel dat geregeld wisselt van de wacht. Het project ‘samen doen, geeft energie’ kan leiden tot een meer gestroomlijnde interactie tussen de lokale gemeenschap en de gemeente. Daarnaast hoopt hij dat Plaatselijk Belang een rol gaat spelen in het betrekken van verschillende verenigingen bij toekomstige duurzaamheidsplannen. Ook ziet hij mogelijkheden voor de verbetering in de coördinatie van vrijwilligers, wat onderlinge samenwerking kan versterken.

De meeste stakeholders waarmee is gesproken zijn zelf ook inwoner van Oldeholtgade. Gedurende de gesprekken is gevraagd hun opvattingen over de context van het dorp te delen. Vanuit het perspectief van de stakeholders wordt Oldeholtgade omschreven als een dorp dat een actief verenigingsleven kent, vooral het voetbal en korfbal is iets wat veel bewoners bezighoudt, ook van buiten het dorp. Volgens de stakeholders zijn deze verenigingen belangrijk om de leefbaarheid in het dorp te vergroten.

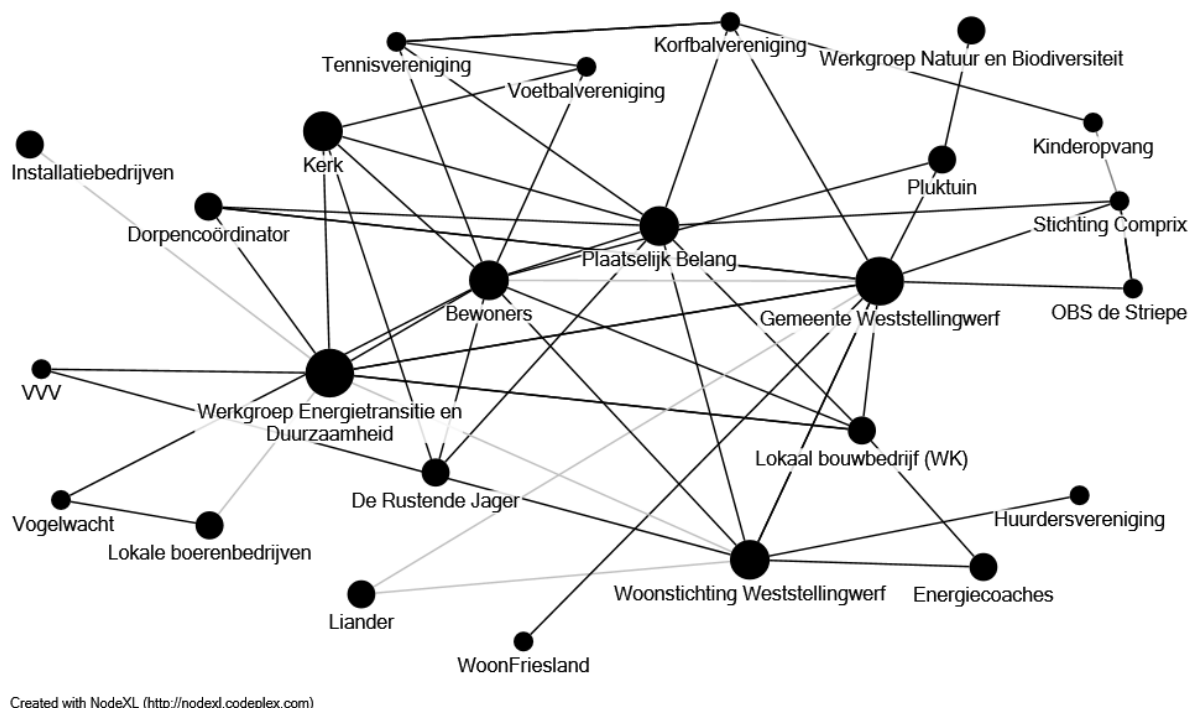
Oldeholtgade kent zowel bewoners die hun hele leven al in het dorp wonen (omschreven als ‘de oude kern’), en forenzen. Dit zijn bewoners die veelal vanuit het westen naar het dorp zijn getrokken. Onder deze groep is het dorp een gewilde plek om te wonen gezien de ligging aan de A7. De twee verschillende groepen zorgen soms voor verdeling in het dorp, het is immers belangrijk voor de leefbaarheid dat nieuwe bewoners goed integreren. *“Leven*

in een dorp is anders, want in een dorp moet je meer geven, dan neemt het dorp je ook op. Inmiddels zijn veel van deze nieuwe bewoners actief bij verenigingen en organisaties”, aldus een actieve vrijwilliger.

De bewoners in het dorp worden omschreven als *“Mensen die bereid zijn om elkaar te helpen, maar men moet wel zelf initiatief nemen”* aldus een lid van de werkgroep ‘Energietransitie en Duurzaamheid’. Meerdere stakeholders zien het dorp als een hechte gemeenschap. Wel valt op dat jongeren zich steeds minder aan het dorp lijken te willen binden. Onder de bewoners ontstaat daarnaast soms onenigheid over controversiële onderwerpen, zoals vluchtelingen, stikstof en de wolf in de natuur. De bestuurder van de voetbalvereniging kaart aan dat het belangrijk is om ervoor te waken dat duurzaamheid niet zo'n onderwerp wordt.

Om de bewoners te betrekken bij het initiatief gericht op verduurzaming wordt geadviseerd dat het belangrijk is om bewoners de ruimte te geven om vrij te kunnen denken en spreken over het onderwerp duurzaamheid. Het organiseren van bijeenkomsten wordt geduid als een middel om hier een stap in te zetten. Er zijn signalen dat bepaalde groepen, zoals jongeren, huurders en mensen met een smalle beurs minder goed te bereiken zijn, en te betrekken bij het project. Dit wordt benoemd zowel door de werkgroep, als de woningcorporatie. Deze laatste adviseert om mensen vroegtijdig te informeren, en informatie te verspreiden en in gemakkelijke taal. Dit kan helpen om deze groep mee te krijgen, iets wat ook uit andere interviews naar voren is gekomen. Tenslotte geldt er een algemene opvatting onder de stakeholders, dat het belangrijk is om duidelijk te maken wat het project oplevert. *“Mensen in Oldeholtgade kunnen worden gezien als redelijk constructieve mensen, je moet niet te lang om iets heen draaien, en de plannen moeten resultaat leveren”* aldus de dorpencoördinator.

Gebaseerd op de resultaten uit de gesprekken zijn de onderlinge relaties tussen de verschillende partijen in kaart gebracht (zie Figuur 3). Hierin zien we dat de lokale verenigingen en de bewoners uit het dorp nauw met elkaar in contact staan. De lijnen zijn kort, en ze weten elkaar goed te vinden. De gemeente staat verder weg van de lokale bewoners, echter is er wel contact met de lokale partijen. Er zijn nog enkele partijen waarmee het contact vanuit de werkgroep of de gemeente over het verduurzamen van het dorp nog minder sterk aanwezig is (bijvoorbeeld met de woningcorporaties, de kerk en de school).

Figuur 3. Het sociale netwerk van de gesproken partijen binnen Oldeholtgade

Gebaseerd op de stakeholdersanalyse en sociale netwerkanalyse kunnen de volgende conclusies worden getrokken:

- **Lokale samenwerking**

Communicatie over het verduurzamen van het dorp staat in de steigers en heeft al een deel van de bewoners van Oldeholtgade bereikt, doordat zij bijvoorbeeld mee hebben gedaan aan bepaalde acties van de werkgroep. Er bestaan veel mogelijkheden om samenwerking op te zoeken met de lokale gemeenschap, zodat de verantwoordelijkheid voor het verduurzamen van het dorp breder wordt gedragen. Concrete voorbeelden vanuit dit onderzoek zijn om dit bijvoorbeeld via de kerk, woningcorporaties, de lokale pluktuin en de (sport)verenigingen op te pakken. Hierbij is het belangrijk om vooraf gezamenlijke doelen te bespreken, duidelijkheid te bieden waar mogelijk en transparant te zijn over waar nog geen duidelijkheid over is. Het kan helpen om de volgende mogelijke stappen voor een duurzame toekomst van het dorp met elkaar te bespreken en bewoners de ruimte te geven om vrij te denken en te spreken over het onderwerp duurzaamheid, waar verschillende perspectieven op kunnen zijn. Het invullen en (blijven) uitdragen van een duidelijke visie over dit thema (bijvoorbeeld vanuit de werkgroep in samenwerking met de gemeente), zal hierbij versterkend werken in communicatie richting bewoners. Ook zou Plaatselijk Belang een rol kunnen spelen bij het betrekken van de verenigingen in het dorp en is het belangrijk om de vrijwillige inzet in het dorp te coördineren, waardoor onderlinge samenwerking kan worden versterkt. Het zichtbaar maken van behaalde successen en hierbij medebewoners, ondernemers (zoals de Rustende Jager of de pluktuin) en actieve verenigingen inspirerende verhalen over verduurzaming laten vertellen, zijn enkele zaken die kunnen worden opgepakt in communicatie richting bewoners (buiten het organiseren van een informatieavond omtrent het terugkoppelen van de resultaten van dit onderzoek). Het koppelen van het thema duurzaamheid met andere thema's (zoals leefbaarheid) zou daarnaast een zinvolle stap kunnen zijn om bewoners te betrekken. De werkgroep heeft veel relevante expertise in huis die ze zullen blijven delen met de lokale gemeenschap. Liander is in dit onderzoek niet gesproken, maar ook zij zullen als relevante partij moeten worden betrokken om bijvoorbeeld de haalbaarheid van technisch-economische scenario's mee te bespreken.

- **Rol van de gemeente**

Lokale stakeholders en de lokale gemeenschap verwachten een proactieve rol van de gemeente bij het (verder) verduurzamen van het dorp. Vooralsnog wordt de relatie met de gemeente tot nu toe als 'stilhoudend' en 'stroperig' omschreven wanneer men eerdere ervaringen omschrijft. Er is onder andere behoefte aan vaste contactpersonen omtrent verschillende vraagstukken en een versoepeling van 'de ambtelijke molen'. Bewoners op de hoogte houden van het verwerkingsproces kan leiden tot meer begrip en uiteindelijk zou meer gestroomlijnde interactie tussen de lokale gemeenschap en de gemeente gewenst zijn. De werkgroep ziet een actieve(re) rol van de gemeente als essentieel, waarbij ze graag gebruik zouden maken van het netwerk en financiële middelen op dit gebied. Ook de gemeente zelf benoemt dat ze zoekende zijn naar de eigen rol in de verduurzaming van het dorp en is mede afhankelijk van de behoefte van de lokale gemeenschap in Oldeholtgade. Deze rollen kunnen variëren van het voeren van regie, tot het faciliteren van initiatieven en bieden van ondersteuning (in de vorm van expertise, hulp bij subsidie aanvragen en het samenbrengen van partijen; zie het juridische deel van het Regiodeal project). Het belang van samenwerking wordt door alle lokale stakeholders onderstreept en men heeft veelal als gezamenlijk doel om de lokale gemeenschap actiever te betrekken en waar nodig te ondersteunen. Vanuit die gezamenlijkheid is het advies om de komende jaren verder te exploreren hoe de rol van de gemeente er uit kan komen te zien.

- **Maatwerkbenadering voor diverse groepen**

Uit meerdere gesprekken blijkt dat het belangrijk is om bewoners (en ondernemers) vroegtijdig te informeren en mee te laten denken over het thema en mogelijke plannen/scenario's, en informatie in begrijpelijke taal te formuleren. Ook is gebleken dat er uitdagingen bestaan in het betrekken van diverse doelgroepen, zoals jongeren, ouderen en minder daadkrachtige groepen zoals huurders. Het is essentieel om strategieën te ontwikkelen om deze groepen actief bij de verduurzaming van het dorp te betrekken en aandacht te hebben en blijven houden voor de groepen die het meeste baat hebben bij maatregelen. Dan kan gedacht worden aan de initiatieven laagdrempelig te houden en gericht op resultaat, waarbij er expliciet wordt gecommuniceerd over de baten ('wat levert het mij op?'). Het is belangrijk om te weten wat er speelt en leeft onder de huurders (zie ook het sociale profiel) en waarbij mogelijk kan worden opgetrokken met de lokale woningcorporaties. Het erkennen en respecteren van diversiteit onder de bewoners (en de perspectieven op duurzaamheid) vereist een maatwerk benadering. Ook hierbij is een duidelijke visie en communicatie essentieel, zodat duurzaamheid vanuit gezamenlijkheid kan worden opgepakt en niet een controversieel onderwerp in het dorp wordt.

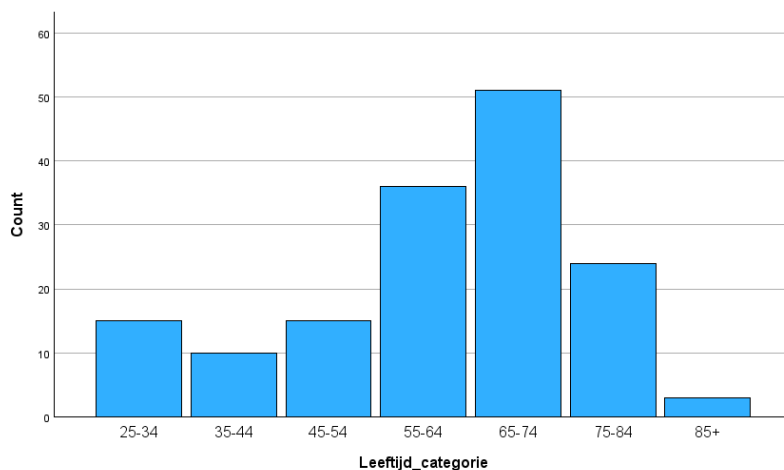
3. Sociaal dorpsprofiel

3.1. Beschrijving van de steekproef

In totaal hebben 184 personen de vragenlijst ingevuld, waarvan 16 niet helemaal volledig (vandaar dat de n , het aantal respondenten, kan variëren per onderdeel). Na verdere controle bleek dat er bij twaalf vragenlijsten de *informed consent* (IC) ontbrak. Dit is de eerste vraag in de vragenlijst waarbij de respondent aangeeft op de hoogte te zijn van het doel van het onderzoek en toestemming geeft dat zijn/haar gegevens gebruikt mogen worden voor het onderzoek. Van deze twaalf vragenlijsten waren tien papieren vragenlijsten met de post geretourneerd. Omdat het versturen van de vragenlijst gezien kan worden als toestemming om de gegevens te gebruiken, zien we dit als gegeven geïnformeerde toestemming. Van de overige 2 vragenlijsten is getracht om de *informed consent* te verkrijgen, door nogmaals bij de desbetreffende huishoudens aan te bellen. Helaas is het niet gelukt deze bewoners te treffen. Daarom zijn de demografische gegevens van deze vragenlijsten verwijderd en is de rest van de ingevulde vragenlijst meegenomen in het onderzoek, conform onderzoeksrichtlijnen.

3.1.1. Demografische factoren

In totaal hebben 100 mannen en 46 vrouwen de vragenlijst ingevuld. Vier respondenten geven aan geen van beide te zijn of hun geslacht liever niet te willen vermelden en 21 respondenten hebben deze vraag niet ingevuld. Daarnaast hebben dertien respondenten aangegeven dat zij de vragenlijst gezamenlijk in hebben gevuld. De gemiddelde leeftijd van de respondenten is 61 jaar, met een standaardafwijking (SD) van 14.52. In Figuur 4 is de spreiding van de leeftijd te zien, waaruit valt af te lezen dat relatief veel mensen tussen de 50 en 75 jaar mee hebben gedaan aan het onderzoek. De meerderheid van de respondenten heeft een leeftijd tussen de 65 en 74 jaar. Verder hebben relatief weinig mensen tussen de 35 en 45 jaar de vragenlijst ingevuld. Daarnaast hebben ook relatief weinig jongvolwassenen meegedaan aan het onderzoek, er waren vijftien respondenten onder de 35 jaar. De leeftijdsverdeling komt grotendeels overeen met het CBS.⁵ Het voornaamste verschil is dat in de huidige steekproef de groep 65+’ers is oververtegenwoordigd, in vergelijking met de groep van 45-64 jaar.

Figuur 4 Spreiding van de leeftijd in Oldeholtade

⁵ Allecijfers.nl, 2024 Statistieken woonplaats Oldeholtade geraadpleegd op 16 januari 2024 van: <https://allecijfers.nl/woonplaats/oldeholtade/>

Het merendeel van de respondenten (168 van de 183, 91%) geeft aan in een koopwoning te wonen, en 15 respondenten in een huurwoning (waarvan het merendeel, $n = 14$, in een sociale huurwoning), zie Tabel 2. De huidige steekproef is hierdoor met betrekking tot dit kenmerk niet volledig representatief voor het gehele dorp aangezien de verdeling koop/huur in Oldeholtgade anders is (86% koop, tegenover 14% huur)⁵. Het merendeel van de respondenten (30%, $n = 56$) geeft daarnaast aan een hbo-opleiding te hebben afgerond. Verder geven 54 respondenten (29%) aan een mbo-opleiding te hebben afgerond en 19 respondenten (10%) hebben lager beroepsonderwijs afgerond. Het inkomen ligt voor het grootste gedeelte van de steekproef ($n = 53$, 29%) (ruim) boven modaal, gevolgd door de groep ongeveer rond modaal ($n = 36$, 20%) en (ruim) beneden modaal ($n = 20$, 11%). Een relatief groot gedeelte van de respondenten heeft de vraag betreft het inkomen niet ingevuld ($n = 27$, 15%) of men gaf aan het niet te willen delen ($n = 41$, 22%) of niet te weten ($n = 7$, 3%). Wat betreft de dagelijkse activiteiten (waar meerdere antwoorden konden worden gegeven) geeft bijna de helft van de respondenten aan gepensioneerd te zijn (46%), is 30% werkend en 13% zelfstandig ondernemer en ook wordt door 15% van de respondenten aangegeven dat zij een groot deel van hun tijd besteden aan vrijwilligerswerk. In de huidige steekproef heeft elke respondent die de vraag met betrekking tot culturele achtergrond heeft ingevuld aangegeven een Nederlandse achtergrond te hebben ($n = 164$). De overige twintig respondenten hebben deze vraag overgeslagen. De steekproef is wat betreft dit aspect niet representatief conform de cijfers van het CBS⁵, waaruit blijkt dat er 50 inwoners met een Westerse migratieachtergrond in Oldeholtgade wonen. Deze hebben wij niet bereikt. Voor een volledig overzicht van de demografische gegevens van de steekproef, zie Tabel 2.

Oldeholtgade heeft voor het opstellen van een dorpsvisie voor de jaren 2021-2026 een dorpsenquête afgenomen aan het eind van het jaar 2020². Dit zijn de meest recente openbare gegevens waar onze bevindingen mee vergeleken kunnen worden. 186 respondenten hebben deze enquête ingevuld. De gemiddelde leeftijd was wat lager (namelijk 54 jaar), en daarnaast was de verdeling man/vrouw daar wat gelijk, (56%/44%). 53% van de respondenten gaf aan zich bezig te houden met vrijwilligerswerk. Verder wordt er geen aandacht besteed aan opleidingsniveau, inkomen, culturele achtergrond of dagelijkse activiteiten in de dorpsenquête.

Tabel 2 Demografische factoren steekproef ($n = 184$)

25

Variabelen	<i>n</i>	Range	<i>M</i>	<i>SD</i>
Leeftijd	154	29-90	61	14.52
Variabelen	<i>n</i>	%		
<i>Geslacht</i>				
Vrouw	46	25		
Man	100	55		
Geen van beide / zeg ik liever niet	4	2		
Samen ingevuld	13	7		
Ontbrekend	21	11		
<i>Soort woning</i>				
Koopwoning	168	91		
Sociale huurwoning	14	8		
Particuliere huurwoning	1	1		
<i>Hoogst voltooide opleiding</i>				
Lagere school	2	1		
Lager beroepsonderwijs (lbo, lts, lhno, vmbo)	19	10		
Middelbaar beroepsonderwijs (mulo, mbo)	54	29		
Voortgezet onderwijs (mms, hbs, havo, vwo, gymnasium)	12	7		
Hoger beroepsonderwijs (hbo)	56	30		

Universiteit	12	7
Ontbrekend	24	13
Zeg ik liever niet	5	3

Bruto jaarinkomen

Beneden modaal (< 36.500 euro)	20	11
Rond modaal (ca. 36.500 euro)	36	20
Boven modaal (> 36.500 euro)	53	29
Weet ik niet	7	3
Zeg ik liever niet	41	22
Ontbrekend	27	15

Belangrijkste culturele achtergrond

Nederlands	164	89
Westerse migratieachtergrond	0	0
Niet-westerse migratieachtergrond	0	0
Ontbrekend	20	11

Dagelijkse activiteiten (meerdere antwoorden mogelijk)

Ik studeer aan een onderwijsinstelling	3	1
Ik werk in een betaalde baan	56	30
Ik ben zelfstandig ondernemer	24	13
Ik doe vrijwilligerswerk	27	15
Ik doe het huishouden/zorg voor de kinderen	17	9
Ik verricht mantelzorg	13	7
Ik ben gepensioneerd	84	46
Ik ben werkzoekend of zit in de ziektewet	2	1
Anders	9	5

3.1.2. Individuele factoren: Kennis over het onderwerp

Het kennisniveau op het gebied van duurzame energie wordt in de vragenlijst op drie manieren gemeten. De eerste vraag betreft een open vraag over welke energiebronnen volgens de respondent de Nederlandse energievoorziening momenteel bestaat, waarbij het aantal goede antwoorden (alle energiebronnen die in Nederland worden gebruikt voor centrale energievoorziening) geteld is. Het gemiddeld aantal goede antwoorden bedraagt 4.31 ($SD = 2.05$), de spreiding loopt van 1-11 goede antwoorden. Het is opvallend dat relatief veel respondenten ($n = 27$) de vraag niet hebben beantwoord. De meeste mensen ($n = 105$) hebben minstens vier of meer goede antwoorden benoemd. Antwoorden die vaak terugkeren zijn (aard)gas, (steen/hout)kolen, zonne-energie en windenergie.

De tweede vraag gaat over het inschatten van het percentage duurzame energie op dit moment in Nederland. Dit bedroeg in 2022 15%⁶. Het gemiddelde percentage dat mensen toeschrijven aan duurzame energie is 18%, met een standaarddeviatie van 14.68.

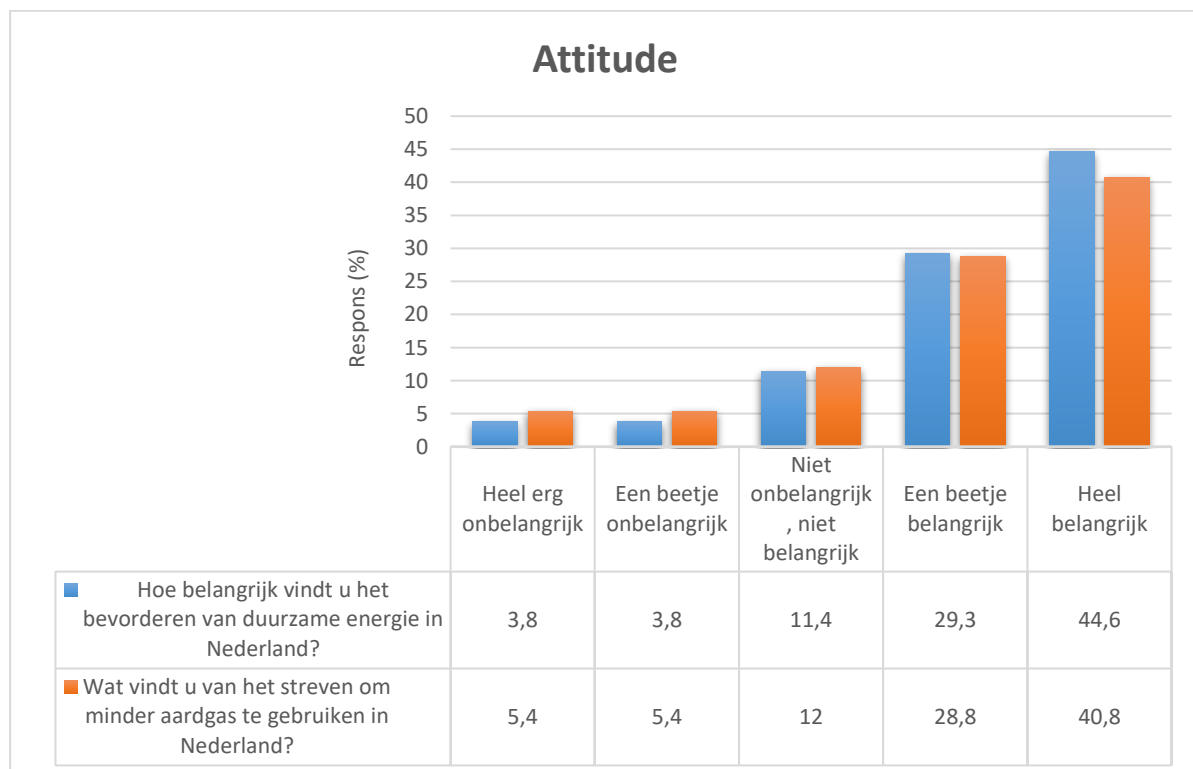
De derde vraag bevat zes items met een vijfpuntschaal, die loopt van 1 (helemaal onbekend) tot en met 5 (helemaal bekend), waarin werd gevraagd naar de bekendheid met zes specifieke technieken voor duurzame energie (zonnepanelen, warmtenet, warmtepomp, biomassaketel, PVT-panelen en biogas). Gemiddeld wordt hier 3.11 (SD

⁶ Volgens cijfers van het CBS bedroeg het verbruik van hernieuwbare energie in 2022 15 procent van het finale energieverbruik. Zie: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2023/hernieuwbare-energie-in-nederland-2022/samenvatting>

= 0.98, $n = 171$) op gescoord (rond het gemiddelde van de schaal). Mensen zijn het meest bekend met zonnepanelen, hier wordt gemiddeld 4.71 ($SD = 0.66$, $n = 171$) op gescoord, dit wordt gevolgd door de warmtepomp met een gemiddelde score van 3.74 ($SD = 1.29$, $n = 163$), biogas met een gemiddelde score van 2.90 ($SD = 1.35$, $n = 162$), warmtenet met een gemiddelde score van 2.46 ($SD = 1.43$, $n = 162$) en biomassaketel met een gemiddelde score van 2.45 ($SD = 1.48$ en $n = 160$). De respondenten zijn het minst bekend met PVT-panelen, hier wordt gemiddeld 1.83 ($SD = 1.25$, $n = 157$) op gescoord.

3.1.3. Individuele factoren: Attitude

De attitude ten opzichte van de energietransitie is in de vragenlijst gemeten aan de hand van twee vragen die door de respondenten zijn beoordeeld op een vijfpuntschaal die loopt van 1 (heel erg onbelangrijk) tot en met 5 (heel erg belangrijk). Met de eerste vraag werd gevraagd hoe belangrijk men het bevorderen van duurzame energie in Nederland vindt, met de tweede naar hoe belangrijk men het streven vindt om minder aardgas te gebruiken. Op beide vragen wordt gemiddeld boven het midden van de schaal gescoord ($n = 172$, $M = 4.15$, $SD = 1.05$ en $n = 172$, $M = 4.02$, $SD = 1.12$, respectievelijk. $r = .52$, $p < .001$). Hiermee is de attitude gemiddeld positief te noemen. Hiervan geven 118 respondenten (64%) op minstens één van beide vragen aan dat zij het belangrijk vinden. 59 respondenten (32%) geven aan beide heel erg belangrijk te vinden. Voor beide items is het percentage missende antwoorden respectievelijk 7.1% en 7.6%. Voor een overzicht van de verdeling van de attitude, zie figuur 5.

Figuur 5 De attitude jegens het bevorderen van duurzame energie in Nederland en de attitude jegens het streven naar minder aardgas verbruik in Nederland.

3.1.4. Individuele factoren: Verantwoordelijkheid

Er is in de vragenlijst gevraagd naar wie men verantwoordelijk vindt voor de verduurzaming van het dorp. De mate waarin bewoners zichzelf of de mensen in hun dorp verantwoordelijk achten, zal positief bijdragen aan de mate waarin bewoners zelf bij willen dragen aan de verduurzaming van het dorp. Dit aspect is gemeten met zeven stellingen die gaan over wie de verantwoordelijkheid zou moeten nemen voor verschillende aspecten van de verduurzaming van het dorp. De stellingen werden beoordeeld op een vijfpuntschaal die loopt van 1 (helemaal niet) tot en met 5 (helemaal wel), met "weet ik niet" als extra optie. In totaal heeft ongeveer 21% van de respondenten heeft deze vraag niet ingevuld.

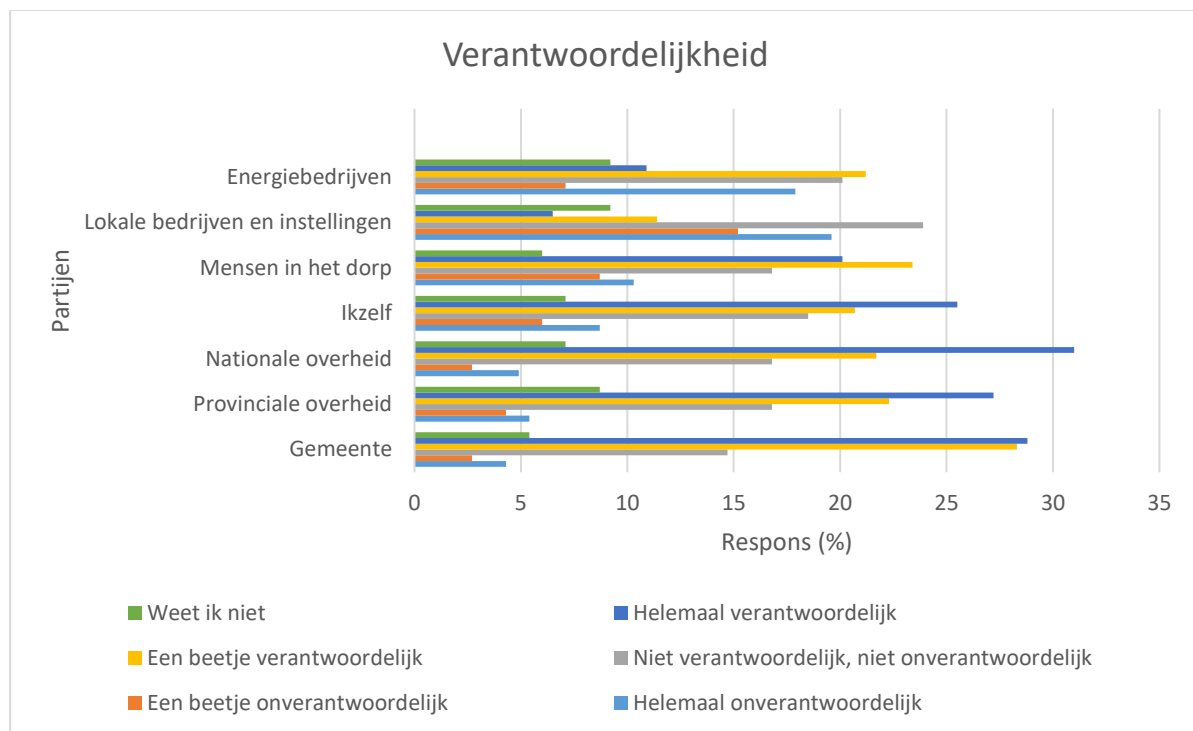
Uit Tabel 3 (zie hieronder) blijkt dat de meeste verantwoordelijkheid wordt toegeschreven aan de overheid, voornamelijk aan de gemeente ($M = 3.94$, $SD = 1.09$) en de nationale overheid ($M = 3.92$, $SD = 1.16$). In de huidige steekproef ligt de eigen verantwoordelijkheid ook relatief hoog ($M = 3.61$, $SD = 1.30$). De verantwoordelijkheid van lokale bedrijven ($M = 2.61$, $SD = 1.25$) en de verantwoordelijkheid van energiebedrijven ($M = 3.00$, $SD = 1.37$) zijn in vergelijking een stuk lager.

Tabel 3 Verantwoordelijkheid verduurzaming van het dorp

Verantwoordelijkheid	<i>n</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	% weet ik niet (<i>n</i>)
<i>Communities</i>				
Energiebedrijven	142	3.00	1.37	9% (<i>n</i> = 17)
Lokale bedrijven	141	2.61	1.25	9% (<i>n</i> = 17)
Mensen in het dorp	146	3.43	1.33	6% (<i>n</i> = 11)
Eigen verantwoordelijkheid	146	3.61	1.30	7% (<i>n</i> = 13)
<i>Overheden</i>				
Nationale overheid	142	3.92	1.16	7% (<i>n</i> = 13)
Provinciale overheid	140	3.81	1.19	9% (<i>n</i> = 16)
Gemeente	145	3.94	1.09	5% (<i>n</i> = 10)

In onderstaand Figuur 6 staat de verdeling van de verantwoordelijkheid tussen de partijen. Hierin is vooral te zien dat er relatief grote groepen de gemeente (28%) of de nationale overheid (31%) helemaal verantwoordelijk houden voor de verduurzaming van het dorp.

28

Figuur 6 Verantwoordelijkheid verdeeld over 7 partijen: gemeente, provinciale overheid, nationale overheid, ikzelf, mensen in het dorp, lokale bedrijven en instellingen en energiebedrijven. De percentages zijn gebaseerd op het totaal aantal respondenten waarbij het percentage mensen dat de vraag niet heeft beantwoord niet is meegenomen.

3.1.5. Individuele factoren: Invloed (locus of control en waargenomen controle)

De mate waarin mensen invloed denken te hebben op het nemen van duurzame energiemaatregelen wordt gemeten met twee constructen: locus of control (het idee dat individuele acties invloed hebben op het geheel) en waargenomen controle (het idee zelf in staat te zijn om actie te ondernemen). Locus of control is gemeten met drie

stellingen, op een vijfpuntschaal die loopt van 1 (helemaal mee oneens) tot en met 5 (helemaal mee eens) ($\alpha = .81$), waarbij een hoge score gepaard gaat met interne locus of control. Een voorbeeldvraag is: *"Beslissingen die ik nu neem beïnvloeden de toekomst van de verduurzaming van mijn dorp."* Gemiddeld wordt er 3.29 gescoord op de schaal van locus of control ($SD = 1.18$, $n = 152$). Voor waargenomen controle (vijf stellingen te beantwoorden op een vijfpuntschaal, $\alpha = .77$), wordt een iets hogere score gegeven ($M = 3.52$, $SD = 0.84$, $n = 156$). Een voorbeelditem is *"Ik heb voldoende kennis en middelen om maatregelen te nemen om mijn woning te verduurzamen"*. Er is bovengemiddeld gescoord op de waargenomen controle. Hierbij is er voor de laatste vraag onderscheid gemaakt tussen eigenaar-bewoners en huurders. Voor de eigenaar-bewoners was het merendeel van de respondenten die deze vraag heeft ingevuld het 'helemaal eens' ($n = 50$, 27%) of 'eens' ($n = 41$, 22%) met de stelling dat zij in staat zijn om te investeren in de verduurzaming van hun woning. Daarentegen gaven huurders aan ($n = 15$) het veelal (helemaal) oneens te zijn ($n = 9$) met de stelling *"Ik ben bereid meer huur te betalen voor een duurzame woning"*.

3.1.6. Individuele factoren: Subjectieve norm

Subjectieve norm geeft aan hoe gevoelig men is voor de mening van anderen en eventuele druk van buitenaf. Het wordt gedefinieerd als de mate waarin dorpsgenoten duurzaamheid belangrijk vinden en de mate waarin de respondent beïnvloed wordt door deze norm. Deze schaal bestaat uit vijf stellingen die zijn beoordeeld op een vijfpuntschaal die loopt van 1 (helemaal mee oneens) tot en met 5 (helemaal mee eens) ($\alpha = .63$). De gemiddelde score op de subjectieve norm is 2.07 ($SD = 0.58$, $n = 162$), wat onder het gemiddelde van de schaal is. De score op het eerste item van de vijf stellingen: *"Ik denk dat andere mensen in mijn dorp duurzame energie belangrijk vinden"*, betreft een relatief hoge score in vergelijking met de andere vier stellingen, namelijk: ($M = 3.73$, $SD = 0.82$). De andere gemiddelden op de vier items variëren van ($M = 1.26$) tot ($M = 2.11$). Dit patroon is ook in andere casussen gevonden.

3.1.7. Individuele factoren: Veranderfase

In de vragenlijst is ook gevraagd naar de al genomen maatregelen, en welke plannen men heeft om de woning zelf verder te verduurzamen ($n = 168$). Hiervoor is gebruik gemaakt van de theorie over 'stages of change', oftewel de veranderfase waarin men verkeert. Er worden 4 fases onderscheiden: actiefase, voorbereidingsfase, contemplatie fase en de precontemplatie fase. Meer dan de helft van de respondenten heeft in de afgelopen vijf jaar al maatregelen getroffen (namelijk 68%, $n = 115$). Daarnaast geeft 20% ($n = 35$) aan dat ze in de afgelopen vijf jaar geen duurzame energiemaatregelen hebben getroffen, maar wel al eerder maatregelen hebben genomen. Van beide groepen kan worden gezegd dat ze in de actiefase zitten.

Verder geeft 11% ($n = 18$) aan nog geen maatregelen te hebben genomen. Hiervan geeft een ruime meerderheid ($n = 16$) aan dat zij het onwaarschijnlijk vinden dat ze binnen een jaar duurzame maatregelen aan hun woning zullen treffen. De overige twee respondenten denken dit wel binnen een jaar te gaan doen (zij zitten in de voorbereidingsfase).

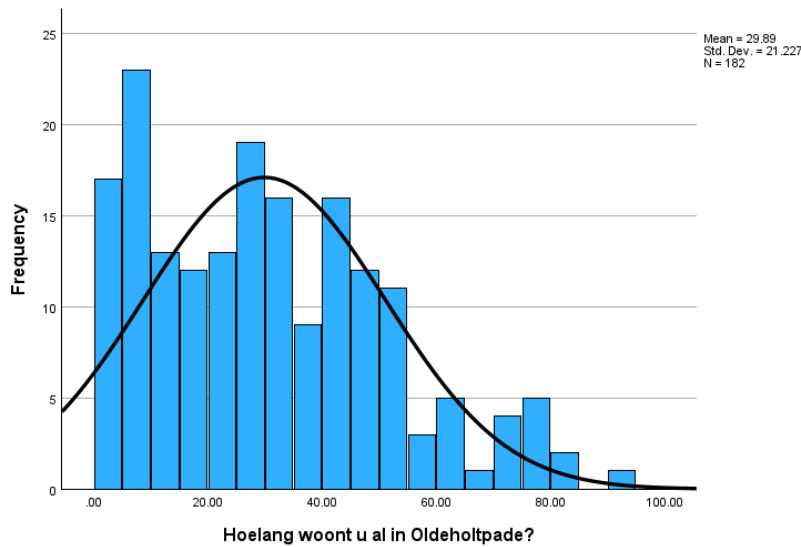
Van deze zestien overgebleven respondenten vinden drie respondenten het waarschijnlijk dat zij binnen de komende vijf jaar (verdere) duurzame maatregelen zullen nemen, hiermee zitten deze respondenten in de contemplatiefase. De overgebleven dertien respondenten vinden dit niet waarschijnlijk en zitten daarmee in de precontemplatie fase. Wanneer er dus in het verleden nog geen verduurzamingsmaatregelen zijn getroffen is de kans ook aanzienlijk groter dat hiertoe door de bewoners geen plannen op korte termijn voor zijn gemaakt.

3.1.8. Sociale invloed: Verbondenheid

Met het construct 'verbondenheid' brengen we in kaart hoe groot de verbondenheid van de bewoners met het dorp is. Dat bestaat uit drie items, namelijk 1) hoelang respondenten al in het dorp wonen, 2) hoelang ze er nog van plan zijn te blijven wonen en 3) de mate waarin de respondenten het dorp waarderen. De eerste vraag is een open vraag, de tweede vraag een meerkeuzevraag met zes antwoordcategorieën (0-2 jaar; 2-5 jaar; 5-10 jaar; 10 jaar of langer, maar niet voor altijd; het liefst voor altijd; anders, namelijk), en de derde vraag is beoordeeld op een schaal van 1 tot 10.

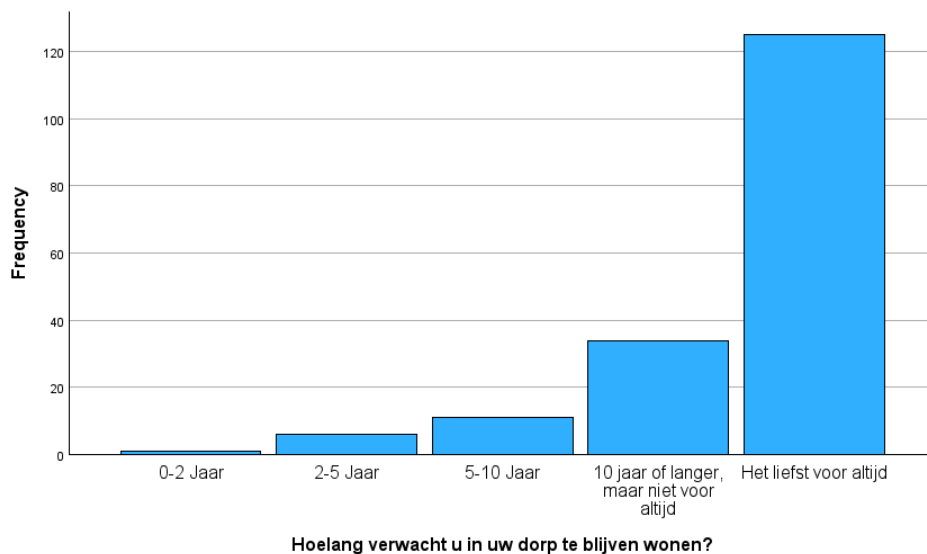
Gemiddeld wonen respondenten 30 jaar in Oldeholtgade ($SD = 21.23$, $n = 182$). De spreiding is relatief groot: Relatief veel mensen wonen nog maar kort in Oldeholtgade, maar er zijn ook mensen die al hun hele leven (soms

zelfs ruim 80 jaar of langer) in Oldeholtgade wonen. In Figuur 7 is inzichtelijk gemaakt wat de verdeling is qua woontuor in Oldeholtgade.

Figuur 7 Spreiding woontuor Oldeholtgade (n = 182)

Een aanzienlijke meerderheid (n = 125, 68%) geeft daarnaast aan het liefst voor altijd te willen blijven wonen in Oldeholtgade, daarnaast geven in totaal zeven respondenten aan er vijf jaar of minder te willen blijven wonen (zie Figuur 8). Gemiddeld wordt het wonen in Oldeholtgade met een 8.3 beoordeeld (M = 8.25, n = 179, SD = 0.80, range 6-10), wat behoorlijk hoog is. Geen enkele respondent heeft het wonen in Oldeholtgade met een cijfer lager dan een 6 beoordeeld.

Figuur 8 Verwachte woontuor Oldeholtgade (n = 177)

Omdat het in een wijk- buurt- of dorpsaanpak van belang is om te weten op welke plekken verschillende groepen mensen het best bereikt kunnen worden, is gekeken van welke voorzieningen de respondenten het meest gebruik maken. Om dit inzichtelijk te krijgen is gevraagd van welke voorzieningen respondenten dagelijks, wekelijks, maandelijks en jaarlijks gebruik van maken (zie Tabel 4 voor een overzicht van de antwoorden). Dagelijks worden de school of de opvang het meest gebruikt (zeventien keer genoemd). Wekelijks maken de meeste respondenten gebruik van sportverenigingen (48 keer genoemd). Zowel maandelijks als jaarlijks komen respondenten het meest bij de lokale ondernemers (35 en 39 keer genoemd) en de horecagelegenheden (37 en 86 keer genoemd). Naast de voorgeselecteerde categorieën voor de verscheidene voorzieningen die in de tabel staan, hadden respondenten ook de mogelijkheid om een antwoord te geven onder de categorie 'anders'. 31 respondenten hebben een

voorziening benoemd die onder de categorie 'anders' valt. Enkele voorbeelden zijn het zangkoor, de camping en het Scheenebos.

Tabel 4 Het gebruik van voorzieningen van respondenten in Oldeholtspade.

	Lokale ondernemers	School/opvang	Horeca	Kerk(elijk centrum)	(Sport)verenigingen
Dagelijks	2 (1%)	17 (9%)	1 (1%)	1 (1%)	6 (3%)
Wekelijks	11 (6%)	10 (6%)	7 (4%)	13 (7%)	48 (26%)
Maandelijks	35 (19%)	3 (2%)	37 (20%)	10 (6%)	13 (7%)
Jaarlijks	39 (21%)	6 (3%)	86 (47%)	25 (14%)	13 (7%)

Naast de voorzieningen is ook gevraagd naar locaties waar men elkaar in het dorp treft. Dit is gedaan middels een open vraag. Het antwoord wat het meest wordt genoemd is "op straat" of "in de buurt" (73 keer genoemd). Ook worden (sport)verenigingen relatief vaak benoemd, namelijk 57 keer. Een derde plek waar respondenten elkaar treffen is in hun eigen huis of bij iemand anders thuis, dit wordt 27 keer genoemd. Verdere plekken die genoemd waren zijn als volgt: dorpsactiviteiten/feesten (25 keer genoemd); horeca (24 keer genoemd); kerk(elijk centrum) (13 keer genoemd) en school (12 keer genoemd). Dertien respondenten hebben antwoorden gegeven die onder de categorie 'overig' vallen, zoals camping, werk, lokale ondernemers, speeltuin en vergaderingen. Daarnaast zijn er ook een aantal respondenten die de vraag niet hebben beantwoord ($n = 13$).

3.1.9. Sociale invloed: Sociaal netwerk

In actieve, betrokken dorpen of wijken is het aantal contacten tussen bewoners groter dan in dorpen of wijken waar buurtbewoners minder actief zijn. De grootte van het sociale netwerk van de respondenten is gemeten met de vraag hoeveel mensen uit het dorp (inclusief burens) zij van naam kennen. Wat opvalt is dat een aanzienlijk groot gedeelte van de respondenten ($n = 161$, 88%) aangeeft meer dan 12 mensen bij naam te kennen. Drie respondenten hebben deze vraag niet ingevuld. Zie Tabel 5 voor een verdeling van de antwoorden op deze vraag.

31

Tabel 5 Frequentieverdeling voor de vraag naar het sociaal netwerk.

Sociaal netwerk. Ik ken...	n	%
0 mensen bij naam	0	0
1-3 mensen bij naam	1	1
4-6 mensen bij naam	5	3
7-9 mensen bij naam	6	3
10-12 mensen bij naam	8	4
Meer dan 12 mensen bij naam	161	88

Over het algemeen lijken de respondenten ($n = 182$) ook tevreden te zijn over het aantal sociale contacten in het dorp. Een relatief grote meerderheid geeft aan niet meer en niet minder sociale contacten te willen (79%, $n = 146$), gevolgd door de groep die een beetje meer sociale contacten hebben dan ze zouden willen (9%, $n = 17$). Slechts een enkeling geeft aan veel minder sociale contacten te hebben dan ze zouden willen (3%, $n = 6$). Verder zijn er nog een aantal respondenten die een beetje meer (7%, $n = 17$) sociale contacten hebben dan gewenst. Twee respondenten hebben de vraag niet beantwoord.

3.1.10. Sociale invloed: Onderlinge uitwisseling

De mate waarin dorpsgenoten contact met elkaar hebben, kan worden gemeten met de onderlinge uitwisseling, oftewel de frequentie waarmee dorpsgenoten elkaar spreken of iets voor elkaar doen. Het gaat hierbij dus niet alleen om de uitwisseling van gunsten, maar ook van persoonlijke informatie en dergelijke. De vraag bestond uit vijf stellingen over verschillende vormen van contact (iets voor elkaar doen, elkaar ontmoeten op straat of in de woning, elkaar ontmoeten op plekken waar ook andere dorpsgenoten zijn, op elkaars huis passen, en elkaar spreken over persoonlijke zaken). De gemiddelde score op de vijfpuntschaal (1 = nooit, 5 = vaak) van onderlinge uitwisseling ($\alpha = .73$) is 3.06 ($SD = 0.76$, $n = 179$), wat niet uitgesproken hoog of laag is.

3.1.11. Sociale invloed: Lidmaatschap bij verenigingen

Een andere indicatie voor de (maatschappelijke) betrokkenheid in een dorp is de mate waarin mensen deelnemen aan verenigingen. Verenigingen verhogen het aantal sociale contacten en ook de intensiteit van deze contacten, waarmee dit invloed heeft op de sociale cohesie/het sociaal kapitaal⁷. In de vragenlijst hebben we zowel gevraagd naar het aantal en type verenigingen (politiek, religieus, recreatief) waar men lid van is (meerdere antwoorden waren hierbij mogelijk), als de tijdsbesteding aan deze verenigingen. Van de respondenten die de vraag over de verenigingen hebben beantwoord ($n = 172$) geven 117 respondenten (68%) aan betrokken te zijn bij een vereniging en 55 mensen geven aan niet betrokken te zijn bij een vereniging. Binnen de groep respondenten die wel lid is van een vereniging of organisatie wordt 61 keer een buurtvereniging genoemd (waaronder Plaatselijk Belang, buurtvereniging, vereniging voor volksvermaken, camping, dorpskrant en de werkgroep Energietransitie en Duurzaamheid), 77 keer een recreatieve vereniging (zoals voetbal, biljart, korfbal, jeu de boules, het zangkoor, tennis, de vogelwacht, de ijsclub en de vrouwen van NU) en 16 keer een religieuze vereniging (de kerk). Gemiddeld besteden de respondenten zo'n 2 uur en drie kwartier per week aan de vereniging waar zij lid van zijn.

3.1.12. Sociale invloed: Onderling vertrouwen

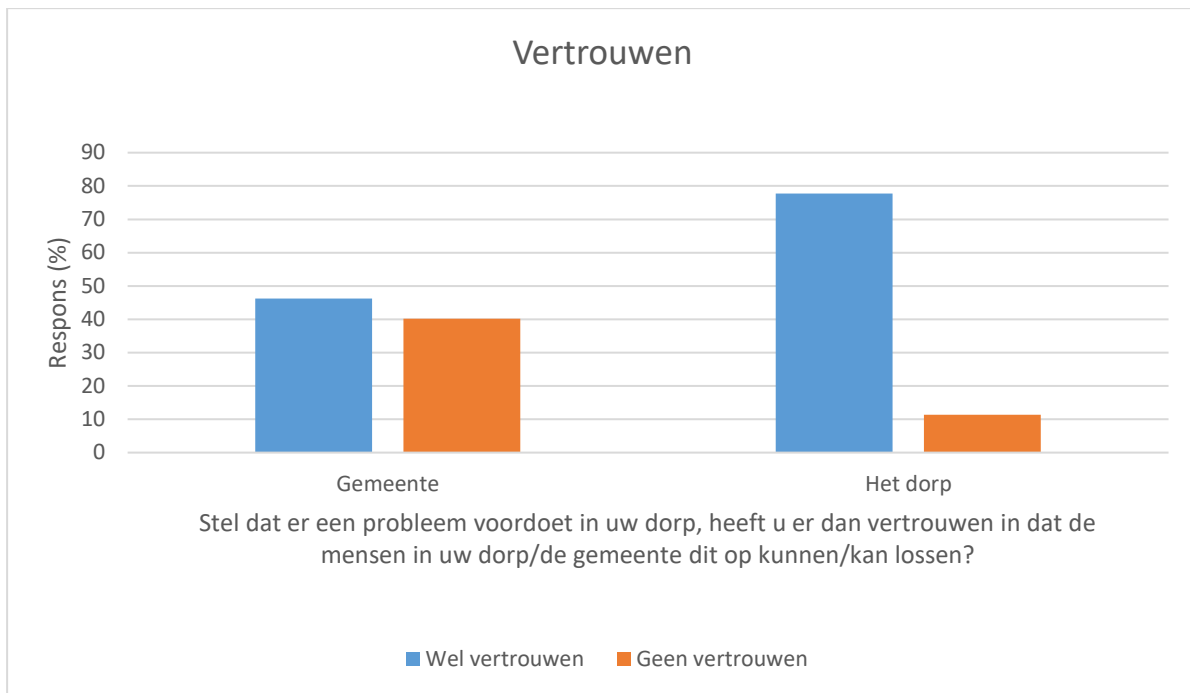
Vertrouwen in elkaar is een belangrijke voorwaarde voor een gezamenlijk project. Bij het vragen naar het onderling vertrouwen ($n = 164$) geeft iets meer dan drie kwart van de respondenten aan er vertrouwen in te hebben dat het dorp gezamenlijk een probleem kan oplossen als zich een probleem voordoet in het dorp (Figuur 9; 78%, $n = 143$). 11% van de respondenten geeft aan geen vertrouwen te hebben dat het dorp gezamenlijk problemen kan oplossen ($n = 21$). De overige 11% heeft deze vraag niet ingevuld. Mensen die aangeven wel vertrouwen in elkaar te hebben, refereren onder andere aan de saamhorigheid in het dorp (mienskip), of geven voorbeelden van voorgaande ervaringen. Ook wordt vermeld dat er veel verenigingen en werkgroepen aanwezig zijn, waardoor er altijd veel kennis en kunde aanwezig is in het dorp. Respondenten die aangeven géén vertrouwen in elkaar te hebben, benoemen hierbij bijvoorbeeld dat er soms geen medewerking of samenwerking is te vinden bij hun buurtgenoten of geven aan dat de verantwoordelijkheid voor het oplossen van problemen elders ligt, bijvoorbeeld bij de gemeente.

32

3.1.13. Sociaal-culturele en historische context: Institutioneel vertrouwen

Vertrouwen in de gemeente, die een belangrijke rol speelt in de lokale energietransitie, is ook een belangrijke voorwaarde bij het uitvoeren van projecten. Bij het vragen naar het vertrouwen in de gemeente ($n = 159$), geeft bijna de helft aan er vertrouwen in te hebben dat de gemeente een probleem kan oplossen als dat zich voordoet in het dorp (Figuur 9; 46%, $n = 85$). Dat is aanzienlijk lager dan het percentage vertrouwen in elkaar (zie hierboven). 40% van de respondenten geeft aan geen vertrouwen te hebben in de gemeente als zich problemen voordoen in het dorp ($n = 74$). De overige 14% heeft deze vraag niet ingevuld. Mensen die aangeven wel vertrouwen te hebben in de gemeente, benoemen met name eerdere voorbeelden waaruit dat is gebleken. Daarnaast geven ook veel respondenten in hun toelichtingen aan dat ze wel vertrouwen hebben in de gemeente, maar dat het vervolgens wel afhankelijk is van de situatie of dat het lang kan duren. Respondenten die aangeven géén vertrouwen in de gemeente te hebben, benoemen hierbij een gebrek aan capaciteit vanuit de gemeente, geven aan dat het (te) lang kan duren en dat de gemeente te afstandelijk is.

⁷ Wollebaek D, Selle P. Does participation in voluntary associations contribute to social capital? The impact of intensity, scope, and type. *Nonprofit Volunt Sect Q* 2002;31:32–61. doi:10.1177/0899764002311002.

Figuur 9 Onderling en institutioneel vertrouwen in Oldeholtade ($n = 164$) en ($n = 159$).

3.1.14. Sociaal-culturele en historische context: Eerdere successen en problemen

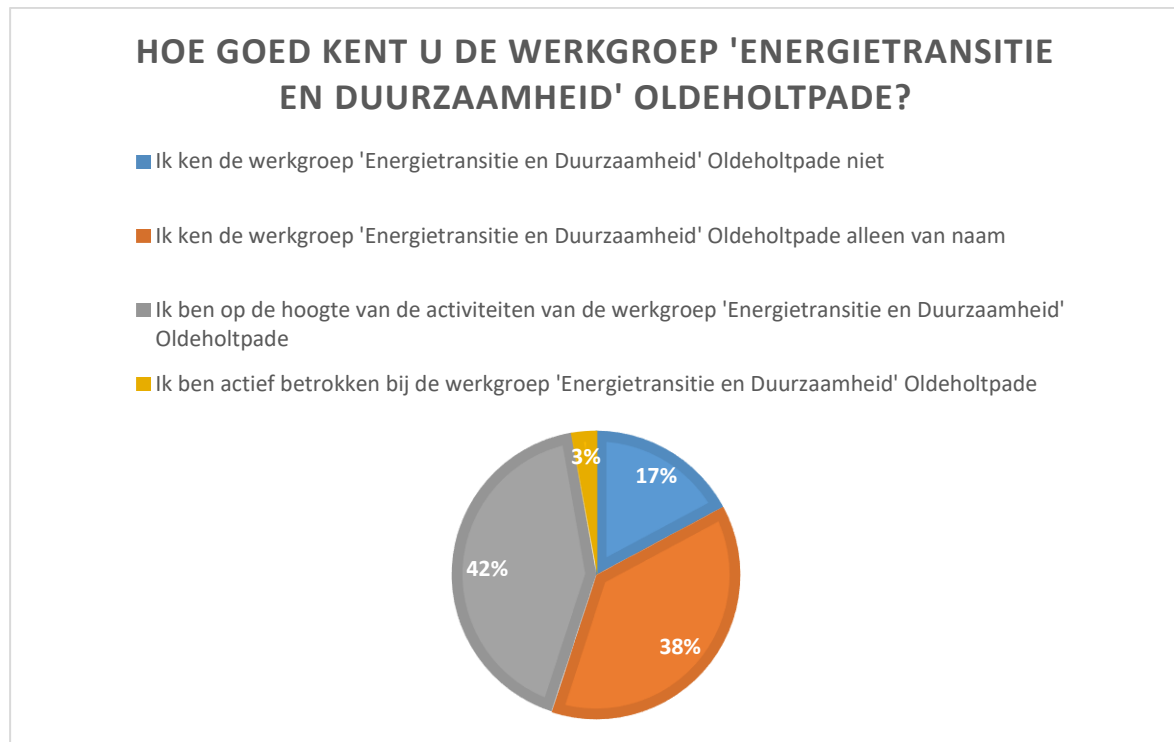
Een indicatie voor organisatiekracht in het dorp is de mate waarin er eerdere successen zijn ervaren met het opzetten van gezamenlijke activiteiten. In de vragenlijst wordt gevraagd of respondenten een succesvolle activiteit kunnen benoemen (hier worden de volgende voorbeelden bij benoemd: het laten plaatsen van een speeltoestel, het laten leggen van glasvezel en het organiseren van een opruimactie voor zwerfafval). Een groot gedeelte van de respondenten heeft minstens één succesvolle activiteit benoemd ($n = 153$, 83%). Enkele voorbeelden van wat de respondenten benoemen zijn acties rondom het renoveren van de lokale speeltuin/speeltoestellen, het aanleggen van bloembakken aan de hoofdweg om de biodiversiteit te bevorderen, het laten aanleggen van glasvezel en verscheidene opruimacties. Slechts 9% van de respondenten geeft aan dat er geen succesvolle activiteiten zijn ondernomen ($n = 17$). De overige 8% heeft de vraag niet beantwoord.

Daarnaast is gevraagd naar problemen die mensen graag opgelost zien in het dorp. Ondanks de vele succesvolle activiteiten, geeft het merendeel van de 146 respondenten die de vraag beantwoord ($n = 110$, 60%) aan dat er ook één of meerdere problemen zijn. Er wordt een verscheidenheid aan problemen genoemd. Problemen met betrekking tot verkeersoverlast worden het vaakst benoemd (47 keer), waarbij het vooral gaat om te hard rijden en gevaarlijk rijgedrag. Daarnaast komt het onderhoud van fietspaden en wegen ook relatief vaak naar voren (dit wordt 17 keer benoemd). Verdere problemen die benoemd worden zijn algemeen (geluids)overlast (17 keer), woningbouw (15 keer), slecht/een gebrek aan groenbeheer (12 keer), afval/uitwerpselen (12 keer), een gebrek aan recreatieve activiteiten (10 keer), een gebrek aan winkels (6 keer) en slechte internetsnelheid of telefoonverbinding (6 keer benoemd).

De bovenstaande problemen komen overeen met het beeld wat geschetst werd in de dorpsenquête **Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.** uit 2020. Hier gaven respondenten namelijk ook aan dat zij voornamelijk last hebben van verkeer dat (te) hard rijdt, wandel- en fietspaden die slecht onderhouden zijn en uitwerpselen van honden en katten in tuinen of op de stoep. In de dorpsvisie is er een plan ontwikkeld om snelheidsremmende maatregelen te treffen en voor de vervuiling wordt er een beroep gedaan op de eigen verantwoordelijkheid. Aangezien mensen hier (nog steeds) problemen mee te lijken ervaren, is het belangrijk om de aanpak van deze problemen serieus te nemen om de leefbaarheid binnen het dorp te verhogen.

3.1.15. Participatie: Bekendheid 'Energietransitie en Duurzaamheid' Oldeholtgade

Er is gevraagd in hoeverre de respondenten bekend zijn met de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid Oldeholtgade' ($n = 180$). In figuur 10 staan de percentages geïllustreerd. Bijna de helft van de respondenten is op de hoogte van de activiteiten van de werkgroep ($n = 76$, 41%), daarnaast kent 37% de werkgroep enkel van naam ($n = 68$) en kent 17% de werkgroep niet ($n = 31$). Verder geeft 3% aan actief betrokken te zijn bij de werkgroep ($n = 5$). Iets meer dan de helft van de respondenten kent de werkgroep dus niet of enkel van naam.

Figuur 10 Bekendheid met de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' Oldeholtgade ($n = 180$)

3.1.16. Participatie: Persoonlijke betrokkenheid en bereidheid om mee te helpen

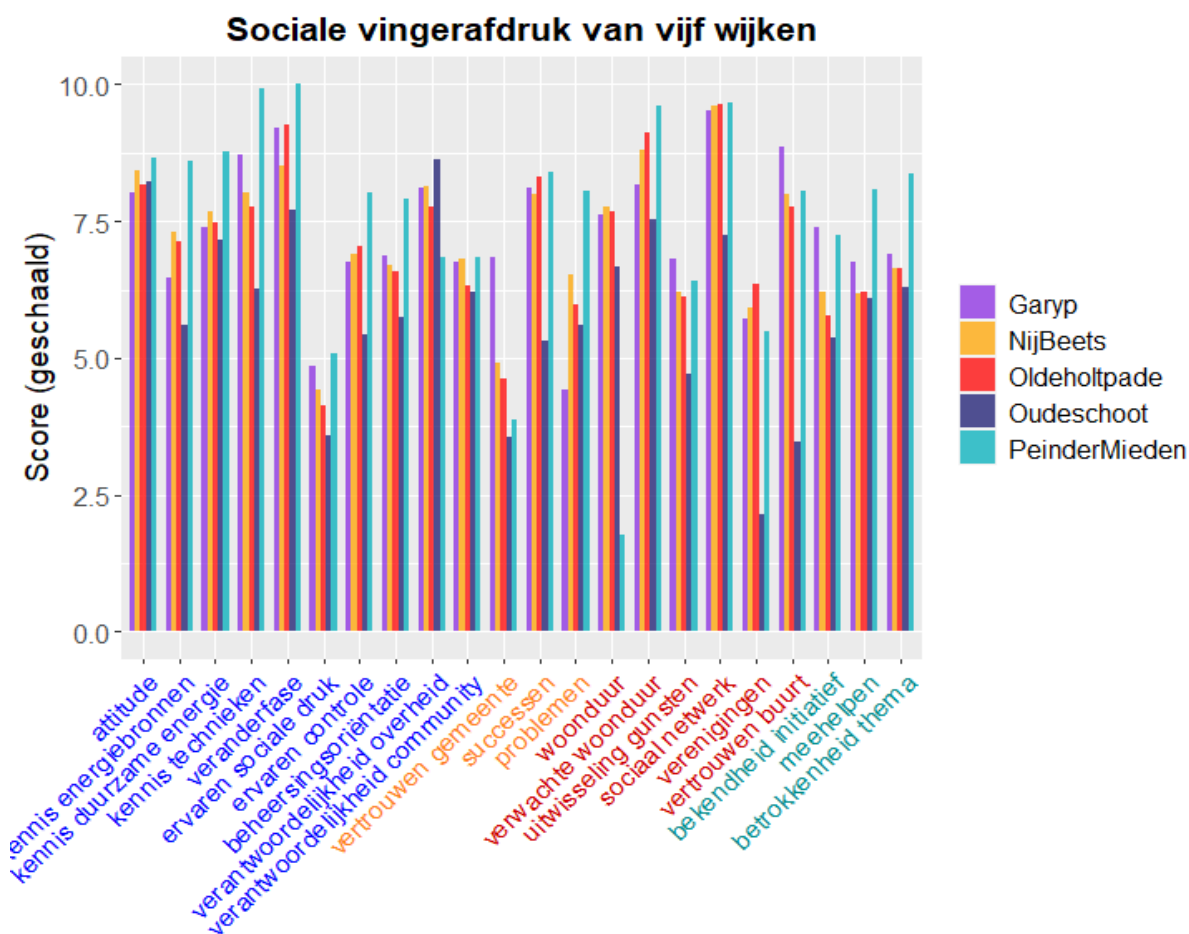
Persoonlijke betrokkenheid bestaat uit vier vragen die zijn beoordeeld op een vijfpuntschaal die loopt van 1 (helemaal mee oneens) tot en met 5 (helemaal mee eens) ($\alpha = .77$). Voorbeeld items zijn: 'Ik ben bereid om een bijdrage te leveren aan de verduurzaming van mijn dorp' en 'Ik ben geïnteresseerd in het onderwerp duurzaamheid'. Het gemiddelde wat op deze vragen is gescoord is 3.33 ($SD = 0.94$, $n = 149$).

Daarnaast is gevraagd of de respondenten mee willen helpen aan het verduurzamen van hun dorp ($n = 153$). Hierbij geeft 24% aan dat te willen doen ($n = 37$), 37% zou misschien mee willen helpen ($n = 56$) en 39% van de respondenten zou niet mee willen helpen ($n = 60$). Van de respondenten die aangegeven hebben wel te willen helpen gaan de meeste mensen uit van een gevoel van saamhorigheid. Zo wordt er aangeduid dat alle kleine beetjes helpen en dat het belangrijk is voor de toekomst van het dorp. Ook zijn er al een aantal respondenten die zelf al bezig zijn met verduurzamen of al aan de slag zijn via de lokale werkgroep. De toelichtingen die de neezeggers geven hebben voornamelijk te maken met de tijd, de leeftijd of een gebrek aan kennis. Veel respondenten geven namelijk aan zelf te oud te zijn of dat ze te druk zijn of te weinig kennis (denken te) hebben om mee te kunnen helpen. Ook komen veel toelichtingen naar voren waaruit een wens voor autonomie blijkt, zo geven enkelingen bijvoorbeeld aan dat iedereen verantwoordelijk is voor zijn of haar eigen verduurzaming. Onder de misschien-zeggers komt het gebrek aan kennis en/of tijd ook naar voren. Enkele toelichtingen zijn als volgt: "Als ik weet hoe." "Dit binnen de perken en mogelijkheden ligt van de bewoners." "Er veel draagvlak voor is. En de risico's goed worden verspreid/kosten ook." "Ik meer tijd beschikbaar heb." "Het in mijn vermogen ligt om iets bij te dragen!" Ook zijn er relatief veel misschien-zeggers die aangeven dat er meer duidelijkheid moet zijn en dat er een concreet plan of voorstel gemaakt moet worden.

Conclusie sociale dorpsprofiel

Bovenstaande sociale schets van Oldeholtgade kan worden gevisualiseerd door middel van het sociale dorpsprofiel. In Figuur 9 zijn de scores van de respondenten uit Oldeholtgade in het rood weergegeven, waarbij ze kunnen worden vergeleken met vier andere casussen waarin we een sociaal profiel hebben opgesteld. Op deze manier kunnen de scores op de sociale factoren met andere casussen worden vergeleken, waarbij kan worden aangemerkt dat Garijp een Proeftuin Aardgasvrije Wijk betreft waarin met behulp van overheidssubsidie een verduurzamingstraject is gestart, en de Peinder Mieden betreft een wijk die volledig all-electric is. Oudeschoot betreft daarnaast een buurt waarin relatief veel mensen met lagere inkomens wonen en waarbij aanvullende (sociale) problematiek aanwezig is. Oldeholtgade lijkt dan ook het meest vergelijkbaar met Nij Beets te zijn, zowel in achtergrond en context, maar ook op het sociale profiel zijn vergelijkbare patronen te vinden. In bijlage 2 is het sociaal profiel van alle vijf casussen in Regiodeal Zuidoost-Friesland opgenomen.

In Oldeholtgade hebben de respondenten een positieve attitude jegens verduurzaming en men heeft gemiddeld tot bovengemiddelde kennis over het onderwerp. Er hebben relatief veel mensen al actie ondernomen tot verduurzamen (veranderfase) en mensen ervaren relatief veel controle over hetgeen wat zij zelf kunnen doen. De verantwoordelijkheid voor de (lokale) energietransitie wordt ten opzichte van de referentie casus Nij Beets minder bij de overheid, en ook minder bij zichzelf gelegd. Vertrouwen in de gemeente is relatief laag en er worden opvallend veel successen benoemd door de respondenten. Men woont graag in Oldeholtgade en men woont er vaak al lang en wil er ook langere tijd blijven wonen. Het sociaal netwerk en betrokkenheid bij verenigingen is opvallend hoog, en men doet gemiddeld vaak iets voor de ander en heeft gemiddeld vertrouwen in elkaar bij het oplossen van problemen. Er is hiermee sprake van sociale cohesie in het dorp. Ondanks de hoge scores op zowel de individuele factoren als de sociale invloed factoren, is er relatief lage bekendheid van het initiatief en willen er relatief grote groepen misschien of niet meehelpen bij het verduurzamen van het dorp.

Figuur 11. Het sociaal dorpsprofiel van Oldeholtgade (in vergelijking met vier referentie casussen).

3.2. Verschillen tussen groepen

Er is aanvullend gekeken of er verschillen tussen groepen optreden wanneer gekeken wordt naar de sociale factoren. In deze casus is het informatief om groepen te vergelijken op basis van type woning (huurwoningen vs. koopwoningen) leeftijd en inkomen.

In verband met het kleine aantal huurhuizen in de steekproef ($n = 15$) is de vergelijking tussen bewoners van huur- en koophuizen niet robuust, daarom zullen we slechts patronen beschrijven. Ten eerste zien we dat huurders een lagere score op sociale norm hebben dan eigenaar-bewoners ($M = 1.74$, $SD = 0.31$, $n = 13$, vs. $M = 2.10$, $SD = 0.59$, $n = 146$). Eigenaar-bewoners denken dat er meer verwachtingen zijn van anderen omtrent het verduurzamen van de woning dan huurders. Ook ervaren mensen met een huurwoning minder controle om te verduurzamen (een patroon dat we ook in andere casussen zien, $M = 2.44$, $SD = 0.56$, $n = 10$, vs. $M = 3.60$, $SD = 0.81$, $n = 144$), zij achten het minder waarschijnlijk dat ze in de (nabije) toekomst (binnen vijf jaar) gaan verduurzamen ($M = 2.50$, $SD = 2.24$, $n = 12$, vs. $M = 4.97$, $SD = 2.95$, $n = 150$), en vinden zichzelf ook minder verantwoordelijk ($M = 2.75$, $SD = 1.06$, $n = 12$, vs. $M = 3.71$, $SD = 1.28$, $n = 131$). Ten slotte geven mensen met een koopwoning relatief vaker aan dat zij veel mensen kennen vergeleken met mensen met een huurwoning ($X^2(4) = 13.66$, $p < .01$) en dat zij meer bekend zijn met de werkgroep ($X^2(4) = 8.25$, $p = .083$). Op de overige factoren werden geen statistisch significante verschillen gevonden. Deze verschillen (op veelal individuele factoren) laten al met al zien dat huurders op een andere manier in de (lokale) energietransitie staan en dat zij dus ook op een andere manier bij dit onderwerp betrokken zullen moeten worden. Ook zijn zij hoogstwaarschijnlijk op een andere manier betrokken bij het dorp.

Er is daarnaast gekeken in hoeverre leeftijd gecorreleerd is met de sociale factoren (gemeten op continue schaal). Leeftijd hangt ten eerste samen met enkele individuele factoren. Een hogere leeftijd gaat namelijk gepaard met lagere bereidheid om binnen vijf jaar te verduurzamen (correlatie $r = -.32$, $p < .001$), een iets hogere attitude ($r = .15$, $p = .062$), lagere waargenomen controle ($r = -.17$, $p < .05$) en lagere scores op kennis van 4 van de 6 technieken (biomassaketel, $r = -.18$, $p < .05$; warmtepomp, $r = -.24$, $p < .01$; biogas, $r = -.20$, $p < .05$, en pvt-panelen $r = -.23$, $p < .01$). Ook op de sociale invloed factoren zijn er enkele verschillen: Mensen die ouder zijn wonen (vanzelfsprekend) langer in Oldeholtgade ($r = .52$, $p < .001$), en een hogere leeftijd gaat ook samen met lagere ervaren uitwisseling van gunsten, $r = -.34$ ($p < .001$; m.n. in iets voor elkaar doen, elkaar ontmoeten op bijeenkomsten in het dorp, en elkaar spreken over persoonlijke zaken), en met hogere scores op tevredenheid met het aantal sociale contacten ($r = .19$, $p < .05$).

Ook inkomen is een relevante indicator wanneer we kijken naar verschillen op sociale factoren. Inkomen hangt ten eerste samen met hoe lang mensen al in Oldeholtgade wonen: mensen met een beneden modaal inkomen ($n = 20$) wonen er het langst (gemiddeld $M = 43$ jaar ($SD = 22.4$) vergeleken met de andere twee groepen (modaal inkomen, $n = 35$; $M = 33.5$ jaar, $SD = 21.1$; boven modaal inkomen, $n = 53$, $M = 19.5$ jaar, $SD = 13.4$: $F(2, 105) = 14.43$, $p < .001$. Dit patroon is ook gevonden in andere casussen.⁸

Op meerdere individuele factoren zijn daarnaast verschillen tussen inkomensgroepen gevonden. Bewoners met een beneden modaal inkomen vinden verduurzaming iets minder belangrijk ($M = 4.10$, $SD = 0.74$) dan de groep met een modaal inkomen ($M = 4.52$, $SD = 0.59$; $F(2, 106) = 2.94$, $p = .057$, met name als het gaat om het streven naar het gebruik van minder aardgas in Nederland). Opvallend hierbij is dat de groep met een boven modaal inkomen even hoog scoort als de groep met een beneden modaal inkomen ($M = 4.13$, $SD = 0.92$). Daarnaast zijn bewoners met een beneden modaal inkomen minder bekend met (vier van de zes) duurzame technieken dan de andere twee inkomensgroepen ($F(2, 106) = 2.48$, $p < .10$). Ook ervaren zij aanzienlijk minder controle dan de andere twee groepen ($F(2, 100) = 17.45$, $p < .001$) en zijn in de toekomst minder van plan om actie te ondernemen om hun huis te verduurzamen (binnen 1 dan wel 5 jaar) minder van plan om te doen ($F(2, 104) = 3.58$, $p < .05$ en $F(2, 104) = 8.35$, $p < .001$, respectievelijk). Deze twee patronen zijn ook gevonden in andere casussen⁸.

Ook ervaart de groep met een beneden modaal inkomen in mindere mate een sociale norm om te verduurzamen; ($F(2, 103) = 3.00$, $p = .054$, $M = 1.84$ ($SD = 0.44$) vs. $M = 2.28$ ($SD = 0.73$) en $M = 2.18$ ($SD = 0.59$)). Ze hebben met name minder het idee dat er van ze verwacht wordt dat ze duurzame energiemaatregelen aan hun woning

⁸ Elbert, S.P., Wildeman, D., van Engelenburg, M., Terpstra, D., Groote, M., & Wiekens, C. J. (2024). Nij Beets in transitie: Stakeholders en het sociaal profiel van bewoners. Eindrapportage project Regiodeal Zuidoost-Friesland, Entrance.

nemen en denken minder dat dorpsgenoten vinden dat ze dat moeten doen. Inkomensgroepen verschillen daarnaast op twee participatie factoren: mensen met een beneden modaal inkomen kennen de werkgroep relatief vaker niet ($X^2(6) = 14.03, p < .05$ en $X^2(6) = 14.91, p < .05$) en geven aan minder betrokkenheid te voelen bij het onderwerp ($F(2, 97) = 3.44, p < .05$). Met name hebben zij een lagere bereidheid om een bijdrage te leveren en willen zij minder in gesprek met andere bewoners, vooral ten opzichte van de groep met een modaal inkomen.

Al met al kan worden geconcludeerd dat de groep met een beneden modaal inkomen op een aantal factoren verschilt van de andere twee inkomensgroepen, op factoren die zowel gaan over de sociale dynamieken in een dorp, individuele factoren en de maten waarin zij meedoen (nu of in de toekomst) aan het verduurzamen van het dorp. Hoewel de bevindingen vanwege de relatief kleine en ongelijke groepen voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd, zijn de beschreven patronen zinvol voor de gemeente en de werkgroep om rekening mee te houden bij het betrekken van deze groep (waar overigens naar alle waarschijnlijkheid vaak ook huurders onder vallen).

4. Conclusies en aanbevelingen

4.1. Algemene conclusies

Om de betrokken partijen en het dorpsprofiel in kaart te brengen waarmee we draagvlak en participatie kunnen voorspellen en uiteindelijk een succesvolle aanpak gebaseerd kan worden, is het huidige exploratieve onderzoek verricht in Oldeholtgade, Friesland. Door middel van het afnemen van a) interviews met diverse betrokken stakeholders en b) een vragenlijst onder bewoners, zijn de sociale factoren in kaart gebracht die van belang zijn bij het succesvol opzetten van een duurzaam energieproject.

Uit de gesprekken met de stakeholders blijkt dat meerdere partijen een rol (kunnen) spelen bij het (verder) verduurzamen van het dorp, en er zijn ook veel onderlinge relaties tussen de partijen. Het netwerk biedt dus perspectief voor samenwerking. Lokale verenigingen en de bewoners uit het dorp staan in nauw contact met elkaar, terwijl de gemeente verder weg staat van de lokale bewoners. De werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' en de gemeente Weststellingwerf spelen een centrale rol in het verder brengen van de verduurzaming van het dorp Oldeholtgade, nu en in de toekomst. De gemeente is momenteel de nadere invulling van deze rol aan het verkennen, en geeft aan dat dit mede afhankelijk is van de behoeften en wensen vanuit de lokale gemeenschap. Vanuit verschillende stakeholders (waaronder de werkgroep) wordt benoemd dat de gemeente een actieve(re) rol mag innemen, waarbij er behoefte is aan vaste contactpersonen, duidelijke, transparante communicatie en visie.

De onderlinge contacten zijn voornamelijk aangemerkt als positief en partijen tonen bereidheid tot samenwerking (bijvoorbeeld bij het betrekken van huurders of ouderen). Er bestaan veel mogelijkheden om samenwerking op te zoeken met de lokale gemeenschap, zodat de verantwoordelijkheid voor het verduurzamen van het dorp breder wordt gedragen. Zo zijn er nog minder sterke contacten met partijen als de woningcorporaties, de kerk en de verenigingen. Er is genoemd dat Plaatselijk Belang een rol kan spelen bij het betrekken van de verenigingen in het dorp, en dat onderlinge samenwerking kan worden versterkt door de coördinatie van de vrijwillige inzet in het dorp (de gemeente organiseert ook netwerk-momenten voor vrijwilligers, wat hierbij aan zou kunnen sluiten). Ook moet er rekening worden gehouden met diversiteit onder bewoners (en verschillende perspectieven op duurzaamheid) en kunnen er strategieën worden ontwikkeld om diverse doelgroepen te betrekken (zoals jongeren, ouderen, huurders en mensen met een lager besteedbaar inkomen), bijvoorbeeld door acties en initiatieven laagdrempelig te houden. Het koppelen van het thema duurzaamheid met andere thema's (zoals leefbaarheid) zou ten slotte een zinvolle stap kunnen zijn om bewoners te betrekken. Al met al wordt de potentie van het netwerk nog niet volledig benut omtrent het thema energietransitie en duurzaamheid, en meerdere partijen geven aan mee te willen doen of denken, of een bijdrage te willen leveren. Het is aan te bevelen om contact op te nemen met deze partijen en te verkennen hoe er eventueel kan worden samengewerkt.

De vragenlijst waarin de sociale factoren centraal stonden als basis voor het sociaal dorpsprofiel, is afgenomen bij een steekproef van 184 dorpsbewoners die grotendeels representatief is voor de rest van het dorp, behalve voor leeftijd (relatief veel oudere bewoners hebben de vragenlijst ingevuld) en culturele achtergrond (we hebben geen niet-Westerse bewoners van Oldeholtgade bereikt). De sociale factoren die in dit onderzoek in kaart zijn gebracht, zijn gegroepeerd in individuele factoren, sociale invloed, sociaalhistorische context en participatie. Aan de hand van deze kernconstructen kan het sociaal profiel van het dorp worden beschreven, en zullen aanbevelingen voor een dorpsaanpak worden gedaan.

Sociaal dorpsprofiel: Individuele factoren

Allereerst hebben de respondenten in Oldeholtgade relatief voldoende kennis over duurzame energie (voor alle drie aspecten van kennis geldt dat er net wat lager wordt gescoord dan in Nij Beets), wat een bijdrage kan leveren aan de mate waarin bewoners begrijpen wat het verduurzamen van het dorp inhoudt. Dit kan de interesse en de bereidheid tot verduurzaming verhogen, waardoor er minder misvattingen over het onderwerp kunnen ontstaan. Oudere bewoners en bewoners met een beneden modaal inkomen geven aan minder kennis over het onderwerp te hebben.

Daarnaast wordt het dorp gekenmerkt door een positieve attitude ten opzichte van het onderwerp duurzaamheid. Dit zal positief bijdragen aan de bereidheid van bewoners om te willen verduurzamen, wat in dit geval waarschijnlijk ook gedreven is door de verhoogde energieprijzen. Een hogere leeftijd gaat gepaard met een iets hogere score op attitude en bewoners met een beneden & boven modaal inkomen vinden verduurzaming iets minder belangrijk dan de groep met een modaal inkomen. De respondenten leggen de verantwoordelijkheid voor het verduurzamen van Oldeholtgade meer bij de overheid dan bij zichzelf en de dorpsbewoners, en dit is voor beide wederom iets lager dan in Nij Beets. Huurders vinden zichzelf minder verantwoordelijk voor de lokale energietransitie dan eigenaar-bewoners. Mensen hebben daarnaast net als in Nij Beets het idee dat hun individuele acties invloed hebben op het geheel (locus of control) en dat ze zelf in staat zijn om actie te ondernemen (waargenomen controle). Echter zijn er groepen bewoners (oudere mensen, huurders en bewoners met een beneden modaal inkomen) die minder controle ervaren en daarmee minder het idee hebben dat zij in staat zijn om actie te ondernemen.

Daarnaast kan de subjectieve norm in het dorp als relatief laag worden geïnterpreteerd. Dit betekent dat mensen weinig druk van anderen uit het dorp ervaren op het gebied van duurzame energiemaatregelen. Eigenaar-bewoners denken dat er meer verwachtingen zijn van anderen omtrent het verduurzamen van de woning dan huurders, en de groep met een beneden modaal inkomen ervaart in mindere mate een sociale norm om te verduurzamen vergeleken met de andere twee inkomensgroepen. Respondenten geven gemiddeld een hogere score op de vraag of zij denken dat dorpsgenoten het onderwerp belangrijk vinden, maar tegelijkertijd worden er dus nauwelijks tot geen onderlinge verwachtingen waargenomen, laat staan dat het onderling besproken wordt. Dat de respondenten denken dat hun dorpsgenoten het onderwerp belangrijk vinden, is een positief resultaat en door het bespreekbaar maken van het thema (bijvoorbeeld op informatieavonden) kan de subjectieve norm mogelijk wel versterkt worden. Hierbij is het belangrijk om ervoor te zorgen dat duurzaamheid op een open en respectvolle manier met elkaar wordt besproken, en om rekening te houden met verschillen tussen groepen.

Tot slot is er gekeken in welke mate er al duurzame energiemaatregelen zijn genomen, waarbij we zien dat opvallend veel mensen (namelijk 88%) dat in Oldeholtgade al hebben gedaan. Dit kan mogelijk te maken hebben met een selectieve steekproef van bewoners die we met dit onderzoek hebben bereikt, maar tevens zullen de diverse acties die de werkgroep de afgelopen jaren heeft georganiseerd hieraan bij hebben gedragen. Voor de overige groep geldt dat de meeste mensen ook geen plannen op korte termijn (1 dan wel 5 jaar) hebben om hun huis te verduurzamen. Specifiek achten mensen met een huurwoning, oudere bewoners en mensen met een beneden modaal inkomen het minder waarschijnlijk dat ze binnen afzienbare tijd van 1 dan wel 5 jaar gaan verduurzamen. Deze patronen zijn ook in andere casussen gevonden, bijvoorbeeld in Nij Beets.

Algemeen gesteld kunnen we zeggen dat er relatief hoog op de individuele factoren wordt gescoord: men vindt verduurzaming belangrijk, een grote groep heeft daartoe ook al maatregelen genomen, men ervaart gemiddeld gezien ook controle en heeft het idee dat individuele acties iets bijdragen aan het geheel en er is relatief veel kennis over het onderwerp aanwezig in het dorp. Verantwoordelijkheid (zowel voor de overheid als voor zichzelf en dorpsbewoners) wordt ten opzichte van de andere casussen relatief laag gescoord, waarbij de (lokale) overheid als meer verantwoordelijk wordt gezien. Ook is de sociale norm relatief laag, waarbij men wel denkt dat andere dorpsgenoten verduurzaming belangrijk vinden, maar het in mindere mate als sociale druk wordt ervaren of wordt besproken. In de toelichtingen bij vragen wordt daarnaast vaak benoemd dat mensen graag zelf aan de slag gaan. Hierin komt de zelfredzaamheid van bewoners en een gevoel van vertrouwen in eigen kunnen terug. We zien hierbij vaak de voorwaarde dat de gemeente of werkgroep eerst met duidelijke plannen en visie moeten komen. Er zijn ten slotte relevante verschillen tussen groepen op de individuele factoren, waar ook rekening mee moet worden gehouden in een participatieaanpak.

Sociaal dorpsprofiel: Sociale invloed

Wat betreft de sociale invloed factoren zien we een positief beeld. De respondenten zijn verbonden met het dorp: ze wonen gemiddeld al lang in Oldeholtgade, maar tegelijkertijd is de spreiding hierbij groot. Oldeholtgade kent inderdaad zowel bewoners die hun hele leven al in het dorp wonen (omschreven als 'de oude kern' in één van de interviews) en bewoners die er korter gevestigd zijn en bijvoorbeeld vanuit het westen in het dorp zijn komen wonen. Een groot deel van de mensen (bijna 70%) wil voor altijd in het dorp blijven wonen, terwijl uit de stakeholdersanalyse bleek dat jongeren zich steeds minder aan het dorp lijken te willen binden (deze groep is ook minder bereikt met dit onderzoek). Ook bleek dat mensen met een beneden modaal inkomen het langst in Oldeholtgade wonen, vergeleken met de andere twee inkomensgroepen.

Ook kent men gemiddeld meer dan twaalf mensen uit het dorp en heeft daarmee een zeer groot sociaal netwerk. Vooral eigenaar-bewoners geven relatief vaker aan dat zij veel mensen kennen, vergeleken met huurders. De meeste respondenten geven hierbij ook aan tevreden te zijn met het aantal sociale contacten in het dorp, waarbij een hogere leeftijd gepaard gaat met hogere scores op tevredenheid. Respondenten beoordelen het wonen in Oldeholtgade gemiddeld met een 8.3, wat ruim voldoende is. Oldeholtgade kent een rijk verenigingsleven, waar veel bewoners lid van zijn en/of actief aan bijdragen. Uit de stakeholdersanalyse bleek dat vooral het voetbal en korfbal iets is wat veel bewoners bezighoudt (ook breder dan alleen het dorp Oldeholtgade), en deze verenigingen kunnen mogelijk ook een rol spelen in het vergroten van bijvoorbeeld de leefbaarheid in het dorp.

Aan de andere kant zijn er gemiddelde scores gevonden op onderling vertrouwen en onderlinge uitwisseling, vergelijkbaar met andere casussen zoals Nij Beets. Dit betekent dat er over het algemeen vertrouwen is in elkaar (78% van de respondenten geeft aan dit te hebben) en er tegelijkertijd niet uitgesproken veel contact met elkaar is waarbij er ook over persoonlijke zaken wordt gesproken of waarbij er dingen voor elkaar worden gedaan. Dit beeld komt niet eenduidig overeen met de informatie uit de interviews, waar het dorp als een hechte gemeenschap wordt omschreven en dorpsbewoners als mensen die bereid zijn om elkaar te helpen – maar waarbij het tegelijkertijd ook belangrijk is om zelf initiatief te tonen. Het kan zijn dat de inclusie van specifieke groepen die lager scores op onderlinge uitwisseling (waaronder oudere bewoners) voor dit beeld zorgt. Het is dus belangrijk om hier rekening mee te houden in een participatieaanpak. Ook zien we dit beeld niet terug in de mate waarin mensen deelnemen aan verenigingen, die het aantal sociale contacten juist verhogen, net als de intensiteit van deze contacten, wat de sociale cohesie kan verhogen. Oudere bewoners kunnen minder vaak lid zijn van verenigingen, en hierbij kan ook meespelen dat lidmaatschap van verenigingen niet alleen gericht is op Oldeholtgade, maar waar ook bewoners uit omliggende dorpen bij betrokken zijn.

Uit toelichtingen op verscheidene vragen blijkt een gevoel van saamhorigheid ('mienskip') aanwezig te zijn onder de respondenten, bijvoorbeeld als zij toelichten waarom zij vertrouwen in dorpsgenoten hebben bij het oplossen van problemen. Mensen hebben er vertrouwen in dat ze gezamenlijk dingen voor elkaar kunnen krijgen, waarbij ook wordt genoemd dat er veel verenigingen en werkgroepen aanwezig zijn, waardoor er altijd veel kennis en kunde aanwezig is in het dorp. Dit komt tevens naar voren als men spreekt over gezamenlijke successen.

Al met al heeft men in Oldeholtgade een groot sociaal netwerk en zijn veel bewoners lid van één of meerdere verenigingen. Beide aspecten zouden bruikbaar kunnen zijn voor een participatietraject aangezien het bereik naar en onder bewoners hierdoor groot is. Ook kan er worden ingespeeld op de saamhorigheid en het gezamenlijk opzetten van activiteiten of collectieve energiemaatregelen.

Sociaal dorpsprofiel: Sociaal-culturele en historische context

De sociaalhistorische context beschrijft wat er de afgelopen jaren in het dorp is voorgevallen dat van invloed kan zijn op een nieuw project. In tegenstelling tot het onderlinge vertrouwen is het vertrouwen dat de gemeente in staat is om problemen op te lossen relatief laag (46% geeft aan dit te hebben). Mensen die aangeven wel vertrouwen te hebben in de gemeente, benoemen met name eerdere voorbeelden waaruit dat is gebleken. Daarnaast geven ook veel respondenten in hun toelichtingen aan dat ze wel vertrouwen hebben in de gemeente, maar dat het vervolgens wel afhankelijk is van de situatie of dat het lang kan duren. Respondenten die aangeven géén vertrouwen in de gemeente te hebben, benoemen hierbij een gebrek aan capaciteit vanuit de gemeente, geven aan dat het (te) lang kan duren, dat de gemeente te weinig doet en te afstandelijk is. Ook uit de stakeholdersanalyse bleek een duidelijke vraag aan de gemeente om een actieve(re) rol aan te nemen als het gaat om het verduurzamen van het dorp.

Er kan daarnaast door een groot deel van de respondenten (83%) succesvolle activiteiten opgenoemd worden, zoals het restaureren van de lokale speeltuin, de aanleg van bloembakken en glasvezel. Ook wordt er door ruim de meerderheid van de respondenten (60%) één of meerdere problemen gerapporteerd die in het dorp spelen. Het betreft een veelheid aan problematiek, waarbij relatief kleine zaken als afval/stank worden genoemd en serieuze zaken als de beschikbaarheid van starters- en seniorenwoningen. Ook uit de stakeholdersanalyse bleek bijvoorbeeld verkeersproblematiek (o.a. te hard rijden op sommige plekken in het dorp). Deels zijn deze problemen eerder al in de dorpsenquête (2020) in Oldeholtgade⁶ gesignaleerd, waarna er in de dorpsvisie een plan is ontwikkeld om maatregelen te treffen. Het is belangrijk om bij een participatieaanpak aandacht te besteden aan de door bewoners genoemde punten en ook in de volgorde van het oppakken van thema's rekening te houden met de zorgen en prioriteiten van de bewoners.

Sociaal dorpsprofiel: Participatie

Participatie is gemeten door te vragen naar de bekendheid van de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid', de bereidheid om mee te helpen met het verduurzamen van het dorp en persoonlijke betrokkenheid. Allereerst valt er nog winst te behalen met de bekendheid van de werkgroep; iets meer dan de helft van de mensen geeft aan de werkgroep niet of alleen van naam te kennen. Ook is de werkgroep minder bekend onder huurders en bewoners met een beneden modaal inkomen. Persoonlijke betrokkenheid bij het thema is gemiddeld te noemen (vergelijkbaar met Nij Beets), waarbij wederom de groep met een beneden modaal inkomen aangeeft minder betrokkenheid te voelen bij het onderwerp dan de andere inkomensgroepen. Met name hebben zij een lagere bereidheid om een bijdrage te leveren en willen zij minder in gesprek met andere bewoners, vooral ten opzichte van de groep met een modaal inkomen. Het is belangrijk om hier in de participatieaanpak rekening mee te houden.

Verder zijn er relatief grote groepen die aangeven niet of misschien mee te willen helpen bij het verduurzamen van Oldeholtgade. Dit is opvallend omdat verduurzaming geen onbelangrijk onderwerp is in het dorp. Eén op de vier á vijf respondenten geeft aan wel mee te willen helpen, wat een mooi begin kan vormen om langzamerhand meer gedaan te krijgen en, mede daardoor, meer draagvlak te creëren. Saamhorigheid en toekomstgerichtheid lijken belangrijke aanknopingspunten voor meehelpen te zijn. Concluderend kan gesteld worden dat er in het dorp een goede basis is om bewoners mee te krijgen met het verduurzamen van hun dorp, maar dat er ook rekening gehouden moet worden met een grote groep bewoners die nog twijfelt of (nog) niet mee wil helpen.

41

4.2. Aanbevelingen voor de participatieaanpak

Aanbeveling 1: Invullen van visie. Maak de thema's energietransitie en duurzaamheid meer bespreekbaar en deel ideeën hierover.

Mensen in Oldeholtgade vinden het bevorderen van duurzame energie belangrijk (attitude). Er lijkt dan ook draagvlak te zijn om het gebruik van fossiele grondstoffen te verminderen en over te gaan op hernieuwbare energiebronnen. Een positieve attitude is een belangrijk uitgangspunt om met mensen verder in gesprek te kunnen gaan. Uit de stakeholdersanalyse en het sociaal profiel bleek dat gemaakte plannen en invulling van de visie op de thema's energietransitie en duurzaamheid, belangrijke voorwaarden zijn voor bewoners om mee te helpen. Het invullen en (blijven) uitdragen van een duidelijke visie over de thema's (bijvoorbeeld vanuit de werkgroep in samenwerking met de gemeente), zal hierbij versterkend werken in communicatie richting bewoners. Ook verdient het aanbeveling om meer met bewoners over deze thema's in gesprek te gaan (met als uitgangspunt bijvoorbeeld de resultaten van dit onderzoek), onder andere om bewustwording te vergroten. Hoewel de attitude hoog is, hebben mensen namelijk vaak (nog) weinig ideeën over hoe het bevorderen van duurzame energie er voor het dorp uit zou kunnen komen te zien. Het is essentieel om bewoners vroegtijdig te informeren en de kans te geven om mee te denken, zodat de voorgenomen aanpak breder gedragen wordt.

Dat de respondenten denken dat hun dorpsgenoten het onderwerp belangrijk vinden, is een positief resultaat. Door het bespreekbaar maken van het thema (bijvoorbeeld op informatieavonden) kan de subjectieve norm mogelijk verder versterkt worden, waardoor de thema's duurzaamheid in en verduurzaming van het dorp onderdeel van de identiteit van het dorp kunnen worden. Ook kan de bekendheid van de werkgroep 'Energietransitie en Duurzaamheid' zo worden vergroot. Hierbij is het belangrijk om ervoor te zorgen dat duurzaamheid op een open

en respectvolle manier met elkaar wordt besproken, om te voorkomen dat het een onderwerp wordt waardoor groepen bewoners tegenover elkaar komen te staan (zie stakeholdersanalyse). Hierbij is het extra belangrijk om oog te houden voor specifieke groepen die bijvoorbeeld aangaven minder kennis te hebben over het onderwerp, en om de informatie laagdrempelig en inclusief te houden, zodat alle bewoners zich (grotendeels) aangesproken voelen (en het bespreekbaar wordt gemaakt wanneer dit in mindere mate het geval is, bijvoorbeeld wanneer iets minder relevant is voor de huurdersgroep). Ook communicatie in begrijpelijke taal is belangrijk, en het verduidelijken van het direct zichtbare financiële rendement voor de bewoner zelf (mogelijk in samenwerking met de lokale woningcorporaties) is relevant voor bewoners.

Aanbeveling 2: Werk samen met lokale partijen

Vanuit alle stakeholders is er de overtuiging dat het belangrijk is om lokaal samen te werken op thema's als energie en duurzaamheid, en dat de verantwoordelijkheid voor deze thema's en de uitwerking er van niet alleen bij de werkgroep kan komen te liggen. Een eerstvolgende stap zou daarom zijn om lokale partijen te betrekken, bijvoorbeeld door het thema duurzaamheid te koppelen aan andere belangrijke thema's die in het dorp spelen (bijvoorbeeld leefbaarheid), en hierbij relevante partijen aan te laten haken, zoals Plaatselijk Belang (mogelijk door verenigingen te betrekken), actieve verenigingen en de school. Ook tijdens het bewonersonderzoek is hier een start mee gemaakt, door signalen van eenzaamheid op te pikken en mensen met elkaar in contact te brengen. Lokale partijen, zoals verenigingen en ondernemers (De Rustende Jager en de pluktuin als concrete voorbeelden) kunnen daarnaast als ambassadeur van de werkgroep fungeren, en een inspiratiebron zijn voor mede-ondernemers en bewoners om zelf stappen te ondernemen om te verduurzamen.

Men kent elkaar in Oldeholtgade en uit de sociaal netwerk analyse blijkt dat lokale verenigingen en de bewoners uit het dorp nauw met elkaar in contact staan. Ook worden verenigingen in de vragenlijst genoemd als locaties en voorzieningen waar veel mensen komen. De verenigingen hebben een groot bereik en zij staan er ook voor open om bijvoorbeeld informatie te verspreiden over het thema. Het intensiever samenwerken met verenigingen kan zo een uitgangspunt zijn voor de participatieaanpak om bewoners (via hun grote sociale netwerk) grootschaliger te betrekken. Het coördineren van de vrijwillige inzet in het dorp zou een manier kunnen zijn om onderlinge samenwerking te versterken en ervoor te zorgen dat vrijwilligers niet overvraagd worden. Andere concrete voorbeelden vanuit dit onderzoek zijn het verkennen van samenwerking met de kerk en woningcorporaties, vooral op het vlak van het betrekken van ouderen en huurders. Hierbij is het belangrijk om vooraf gezamenlijke doelen te bespreken, duidelijkheid te bieden waar mogelijk en transparant te zijn over waar nog geen duidelijkheid over is.

Aanbeveling 3: Werk samen met bewoners die (misschien) willen meehelpen

Uit de eerste aanbeveling om de thema's energietransitie en duurzaamheid (en de bijbehorende werkgroep) onder de aandacht te brengen, vloeit de volgende stap voort waarin samenwerking met bewoners wordt opgezet. Het wordt aanbevolen om langzaam mensen aan zich te binden die bereid zijn een bijdrage te leveren en het contact met mensen die dit wellicht zouden willen te verstevigen. Uit de resultaten blijkt bijvoorbeeld dat een aanzienlijk deel van de respondenten (37%) nog twijfelt om mee te helpen aan de verduurzaming van het dorp en dat 24% dit wel zou willen. Dit biedt aanknopingspunten om mensen te betrekken bij de plannen. Mensen die aangeven betrokken te willen worden kunnen uitgenodigd worden om met elkaar in gesprek te gaan. Hierbij kan een appèl worden gedaan op toekomstgerichtheid en saamhorigheid, aangezien dit belangrijke overwegingen zijn van mensen die aangegeven hebben te willen meehelpen bij het verduurzamen van het dorp. Voor de groep die nog twijfelt, geldt dat zij denken meer kennis nodig te hebben en aangeven dat er meer duidelijkheid of zelfs een concreet plan of voorstel gewenst is. Ook lijkt er onder de inwoners van Oldeholtgade sprake te zijn van een individuele insteek: er zijn al veel mensen zelf bezig met verduurzamen (al dan niet via de lokale werkgroep) en in toelichtingen wordt ook vaak verwezen naar het belang van eigen initiatief en autonomie en wordt er in de toelichtingen in de vragenlijst verwezen naar het belang van eigen initiatief en autonomie ('mensen moeten het zelf weten'). Daarnaast zijn er relatief veel misschien-zeggars die aangeven dat er meer duidelijkheid moet zijn en dat er een concreet plan of voorstel gemaakt moet worden. Men heeft behoefte aan concreet handelingsperspectief, aan houvast en initiatieven waar zij bij aan kunnen schuiven. Mede om aan deze behoefte te voldoen, is het belangrijk om een duidelijke (dorpsbrede) visie te ontwikkelen voor de toekomst van Oldeholtgade, waarin mogelijkheden voor een collectieve aanpak een plek kunnen krijgen. Concrete ideeën en onderwerpen kunnen zo richting geven voor mensen en verduidelijken waar zij bij kunnen aanhaken, aangezien mensen vaak aangeven

mee te willen helpen als dit binnen hun mogelijkheden ligt en aansluit bij hun kennis en kunde. Al met al lijken bewoners vanuit collectief belang bereid om mee te helpen en gezamenlijk te brainstormen over hoe deze bijdrage er uit zou kunnen komen te zien. De werkgroep kan hier mogelijk een coördinerende rol in spelen.

Aanbeveling 4: Besteed aandacht aan het vertrouwen in de gemeente

Uit het sociaal profiel blijkt dat vertrouwen in de gemeente relatief laag is. Het is voor het verduurzamen van het dorp belangrijk dat het vertrouwen in de gemeente toeneemt, aangezien dit de aangewezen partij is om de regie te voeren. Ook verwachten en wensen lokale stakeholders (waaronder de werkgroep) een proactieve rol van de gemeente bij het (verder) verduurzamen van het dorp. Zo blijkt uit de interviews bijvoorbeeld dat er behoefte is aan vaste contactpersonen omtrent verschillende vraagstukken. De gemeente zelf benoemt dat ze hierin zoekende zijn en de afgelopen tijd is hier ook intern aan gewerkt en over nagedacht (bijvoorbeeld door het aanstellen van een vast gezicht verantwoordelijk voor deze thema's) en wordt er afgestemd met de behoefte van de lokale gemeenschap in Oldeholtpade. Door daarnaast aanwezig te zijn (bijvoorbeeld op evenementen georganiseerd door de werkgroep), en een oplossingsgerichte aanpak te hanteren (bijvoorbeeld door aan te sluiten bij de genoemde problemen van bewoners), kan het vertrouwen in de gemeente mogelijk ook vergroot worden. Duidelijke communicatie over bijvoorbeeld doelen en afspraken op langere en korte termijn is hierbij essentieel. Zo zal er de komende jaren verder worden geëxploreerd hoe de rol van de gemeente er uit kan komen te zien.

Aanbeveling 5: Houd oog voor de diversiteit in het dorp

Er zijn relevante verschillen gevonden tussen groepen op de sociale factoren. Huurders en mensen met een beneden modaal inkomen hebben bijvoorbeeld minder waargenomen controle, zijn minder geneigd om de komende jaren maatregelen te nemen om hun huis te verduurzamen en kennen de werkgroep minder goed. Deze groepen staan dus op een andere manier in de (lokale) energietransitie, zowel op individueel niveau, als op sociaal niveau (bijvoorbeeld als het gaat om de sociale dynamieken in het dorp). Zij zullen op een andere manier bij het onderwerp betrokken moeten worden. Hoewel de bevindingen vanwege de relatief kleine en ongelijke groepen voorzichtig moeten worden geïnterpreteerd, zijn de beschreven patronen zinvol voor de gemeente en de werkgroep om rekening mee te houden bij het betrekken van deze groepen. Het verdient aanbeveling om laagdrempelige informatie te geven over wat bewoners wél zelf kunnen doen om energie (en dus geld) te besparen (waarbij er expliciet wordt gecommuniceerd over de baten). Dit kan in samenwerking worden gedaan met bijvoorbeeld de kerk, woningcorporaties of andere partijen waar deze groepen mee in contact staan. Het erkennen en respecteren van diversiteit onder de bewoners (en de perspectieven op duurzaamheid) vereist een maatwerk benadering. Ook hierbij is een duidelijke visie en communicatie essentieel, zodat duurzaamheid vanuit gezamenlijkheid kan worden opgepakt en niet een controversieel onderwerp in het dorp wordt.

43

Jongere bewoners zijn in het huidige onderzoek veelal niet bereikt. In vervolgstappen is het aan te raden om acties op te zetten voor de jongere generaties, bijvoorbeeld in samenwerking met de basisschool. Oprechte belangstelling is dan belangrijk, bijvoorbeeld in hoe kinderen (maar ook hun ouders) het vinden om in Oldeholtpade te wonen en wat zij daarin positief ervaren. Op deze manier kunnen mogelijk ook meer jonge ouders bereikt worden en kunnen zij op de hoogte worden gebracht van de scenario's om Oldeholtpade te verduurzamen. Het is dan zinvol om daarbij het tijdspad van deze plannen te duiden, waar bij het duidelijk moet worden dat dit dus óók (of juist) over hen en hun (klein)kinderen gaat. Hiernaast zou het de moeite waard zijn om te zoeken naar methoden om gesprekken rondom een duurzame toekomst met groepen mensen te houden. Hier is binnen het lectoraat ook de nodige ervaring mee (onder andere met kerkelijke gemeenschappen), en we staan er open voor om deze mogelijkheden met elkaar te verkennen.

Algemene conclusie

Concluderend kan worden gezegd dat er in Oldeholtpade positieve aanknopingspunten zijn voor een participatieaanpak. De contacten tussen lokale partijen bieden potentie voor samenwerking op de thema's energie en duurzaamheid, waardoor de bekendheid van de werkgroep toe zou kunnen nemen onder de inwoners van Oldeholtpade. Er is daarnaast een positieve attitude omtrent verduurzamen, men heeft kennis en vertrouwen in eigen kunnen en men hecht in Oldeholtpade ook waarde aan zelf dingen doen. Hier kan op in worden gespeeld door acties te organiseren waarbij men met elkaar werkt aan een duurzamer en leefbaarder dorp. Ook hebben relatief veel bewoners al actie ondernomen tot verduurzamen (veranderfase). De verantwoordelijkheid voor de

(lokale) energietransitie wordt vooral bij de gemeente gelegd, maar ten opzichte van de referentie casus Nij Beets is dit iets lager (geldt ook voor de eigen verantwoordelijkheid). Vertrouwen in de gemeente is relatief laag, en vanuit de stakeholdersanalyse blijkt een duidelijke vraag om een actieve(re) rol van de gemeente bij de lokale energietransitie. Het zou kunnen dat de door bewoners gevraagde sturing en visie aan de gemeente, ook vertrouwen wekt bij de bewoners.

Sociale cohesie is daarnaast hoog te noemen in Oldeholtgade, men kent elkaar en er is verbondenheid met het dorp, maar in het onderlinge contact betekent dit niet automatisch dat mensen persoonlijke zaken uitwisselen of het over verduurzaming hebben. Oldeholtgade is daarnaast een dorp met een rijk verenigingsleven, waar veel mensen lid van zijn of actief aan bijdragen. Zowel het sociaal netwerk als het rijke verenigingsleven kunnen aangewend worden voor een participatietraject, waarbij de saamhorigheid vergroot kan worden door het gezamenlijk opzetten van activiteiten of collectieve energiemaatregelen. Door in de communicatie de toekomstgerichtheid te benadrukken, waarbij oog is voor autonomie en zelfredzaamheid van bewoners, kan een grotere groep bewoners betrokken worden bij de plannen. Hoewel de indicatoren op zowel individueel als sociaal niveau positief kunnen worden, vertaalt dit zich nog niet door in bereidheid om mee te willen helpen of bekendheid met de werkgroep. Voor verschillende factoren geldt dat er relevante verschillen tussen groepen te vinden zijn, gebaseerd op type woning (huur / koop), leeftijd of inkomen, waarmee rekening moet worden gehouden bij een participatieaanpak. Er is behoefte aan enige sturing en een visie en plan vanuit de gemeente. Dit kan, vanwege een nog niet optimaal vertrouwen, het beste in samenwerking met de werkgroep vormgegeven worden. Succesvolle samenwerking kan het vertrouwen in de gemeente vergroten. Het advies is om mensen vroegtijdig te informeren, op een laagdrempelige manier en bewoners de ruimte te geven om vrij te kunnen denken en spreken over de onderwerpen energietransitie en duurzaamheid, waarbij aangesloten wordt bij de kenmerken van de verschillende groepen die in het dorp onderscheiden kunnen worden. Om dit succesvol op te pakken, is samenwerking met verschillende stakeholders als de woningcorporatie, verenigingen, kerk en school belangrijk. Op deze plekken komen diverse groepen samen en de bekendheid van deze stakeholders met diverse groepen kan er niet alleen voor zorgen dat de groepen gemakkelijk bereikt worden, maar ook dat er in de communicatie aangesloten wordt bij de kennis en interesses van de groepen.

5. Bijlagen

5.1. Het gebruikte interviewschema (stakeholdersanalyse, hoofdstuk 2).

Hieronder volgt het algemene template voor de interviews zoals afgenomen om de partijen in het project 'Samendoen, geeft energie' in kaart te brengen, alsmede de verschillende belangen en wensen van deze partijen. Er is telkens per gesprek beoordeeld in hoeverre er nadruk diende te worden gelegd op de specifieke onderwerpen, vanwege de rollen en expertise van de geïnterviewden.

Interviewschema Stakeholdersanalyse en sociale netwerkanalyse Oldeholtpade

Centrale partijen: Gemeente Weststellingwerf en werkgroep Energietransitie en Duurzaamheid

45

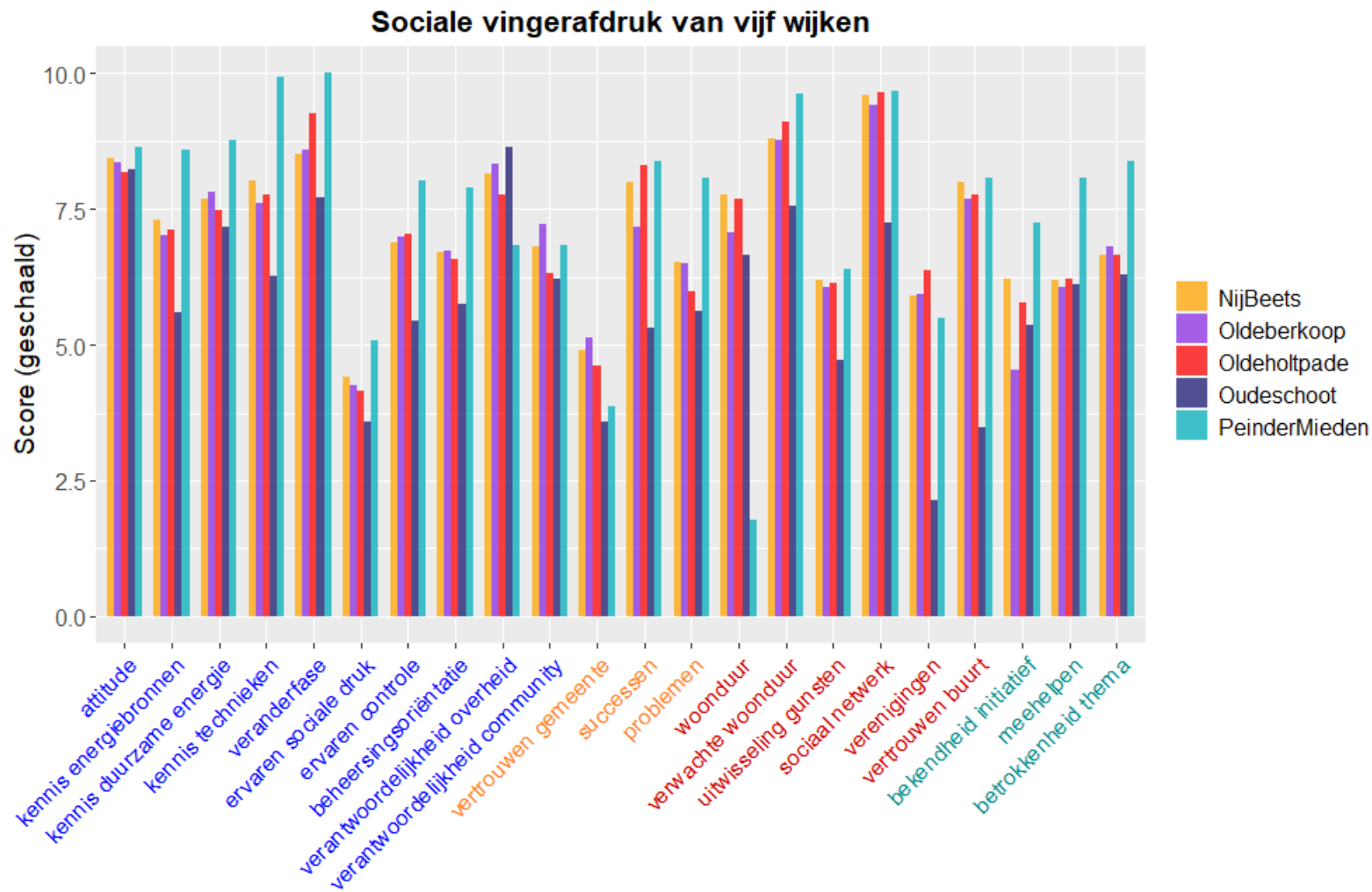
Doelstelling	In kaart brengen van belangrijke partijen/ organisaties in het project 'Samendoen, geeft energie', om verschillende vervolgstappen te verkennen voor verduurzaming en het sociale netwerk tussen deze stakeholders, alsmede hun verschillende belangen en wensen.
Topics	• Rol organisatie in Oldeholtpade/project 'Samendoen, geeft energie' • Rol van deze persoon • Contact andere stakeholders • Het project: 'Samendoen, geeft energie' en de verwachtingen • Het dorp Oldeholtpade

Introductie	• Voorstellen • Doel, duur, vorm van het gesprek benoemen • Spreken van alle betrokkenen bij het project 'Samendoen, geeft energie' • Duur: 30-40 min • (Indien online: opname, akkoord? (anoniem/opname wordt verwijderd zodra het is uitgewerkt)) • Vooraf nog vragen?
Openingsvraag	"Ziet u zichzelf of uw organisatie als een betrokkene bij het project 'Samendoen, geeft energie'?" "Kunt u iets vertellen over de manier waarop u of uw organisatie hierbij betrokken is"? "Kunt u iets over uzelf vertellen en de organisatie waar u bij betrokken bent"? "In hoeverre bent u bekend met het project 'Samendoen, geeft energie'?"
Rol stakeholder	Kunt u iets vertellen in hoeverre u / uw organisatie wordt beïnvloed rondom ontwikkelingen betreft verduurzaming in uw dorp? In hoeverre heeft u of uw organisatie hier invloed op? <i>(Indien de respondent niet weet welke ontwikkelingen er spelen, doorvragen naar 'algemene ontwikkelingen')</i> Wat is voor u / uw organisatie het belang van deze ontwikkelingen, en hoe groot is dit belang? Welke rol kunt u / uw organisatie in de toekomst spelen rondom deze ontwikkelingen?
Contact andere stakeholders	Met welke andere organisaties, bedrijven of personen heeft u (of hebben jullie als organisatie) contact omtrent dit onderwerp / project? Hoe ziet dit contact er uit (per organisatie waar contact mee is)? Wat is het doel van het contact? Hoe vaak heeft u contact met hen? Hoe verloopt het contact? Hoe zou u het contact met de bewoners omschrijven? Zijn er nog andere belangrijke personen of organisaties die een rol (gaan) spelen binnen dit project?

Het project en de verwachtingen	Wat is er tot nu toe gedaan binnen uw organisatie en het dorp rondom verduurzaming? En in hoeverre bent u / uw organisatie hierbij betrokken geweest? Hoe kijkt u als organisatie naar de ontwikkelingen in het dorp rondom dit thema? Wat verwacht u van de verschillende andere partijen? In hoeverre is er al sprake van succes? Hoe kan dat, wat zijn volgens u succesfactoren? En wat zijn de barrières? Hoe zou de buurt volgens u betrokken moeten of kunnen worden bij de plannen?
De buurt/ Nij Beets	Hoe zou u Oldeholtgade omschrijven? Wat speelt er momenteel, wat leeft er in de buurt? T.a.v. verduurzaming? In hoeverre hebben mensen contact met elkaar? Welke verenigingen zijn er allemaal, hoe actief zijn deze? Valt er onderscheid te maken tussen verschillende bevolkingsgroepen binnen Oldeholtgade? Wat zijn aandachtspunten? (Vier typen woningen, zijn dat vier soorten inwoners?)
Overig:	Heeft u nog aanvullende ideeën over het project en de rol en invloed van uw organisatie? Zoals u misschien weet is onderdeel van het project om een vragenlijst af te nemen onder de bewoners, om zo een goed beeld te krijgen van wat er speelt en leeft in het dorp. Heeft u misschien nog ideeën over hoe u of uw organisatie hier aan mee kan helpen? Welke rol zou dat kunnen zijn? Opmerkingen? Persoonlijke gegevens (leeftijd, inkomen, positie binnen het bedrijf, opleiding, (identificatie met) geslacht)
Afsluiting	• Bedanken voor deelname • Korte samenvatting • Vervolg: Verwerking gegevens: Respondent krijgt geen terugkoppeling van het gesprek. • Contactgegevens up-to-date? • Heeft u nog vragen?

5.2 Het sociaal profiel van de vijf casussen in Regiodeal Zuidoost-Friesland (sociaal profiel, hoofdstuk 3).

48

Contactgegevens

Dr. Sarah Elbert
s.p.elbert@pl.hanze.nl

Lectoraat Communication, Behaviour & the
Sustainable Society
Entrance – Centre of Expertise Energy
Hanzehogeschool Groningen